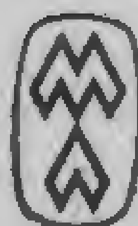
УЛАДЗІМІР ЛІСІЦЫН

ЖУРАЎЛІНАЕ ВЯСЛО

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1974

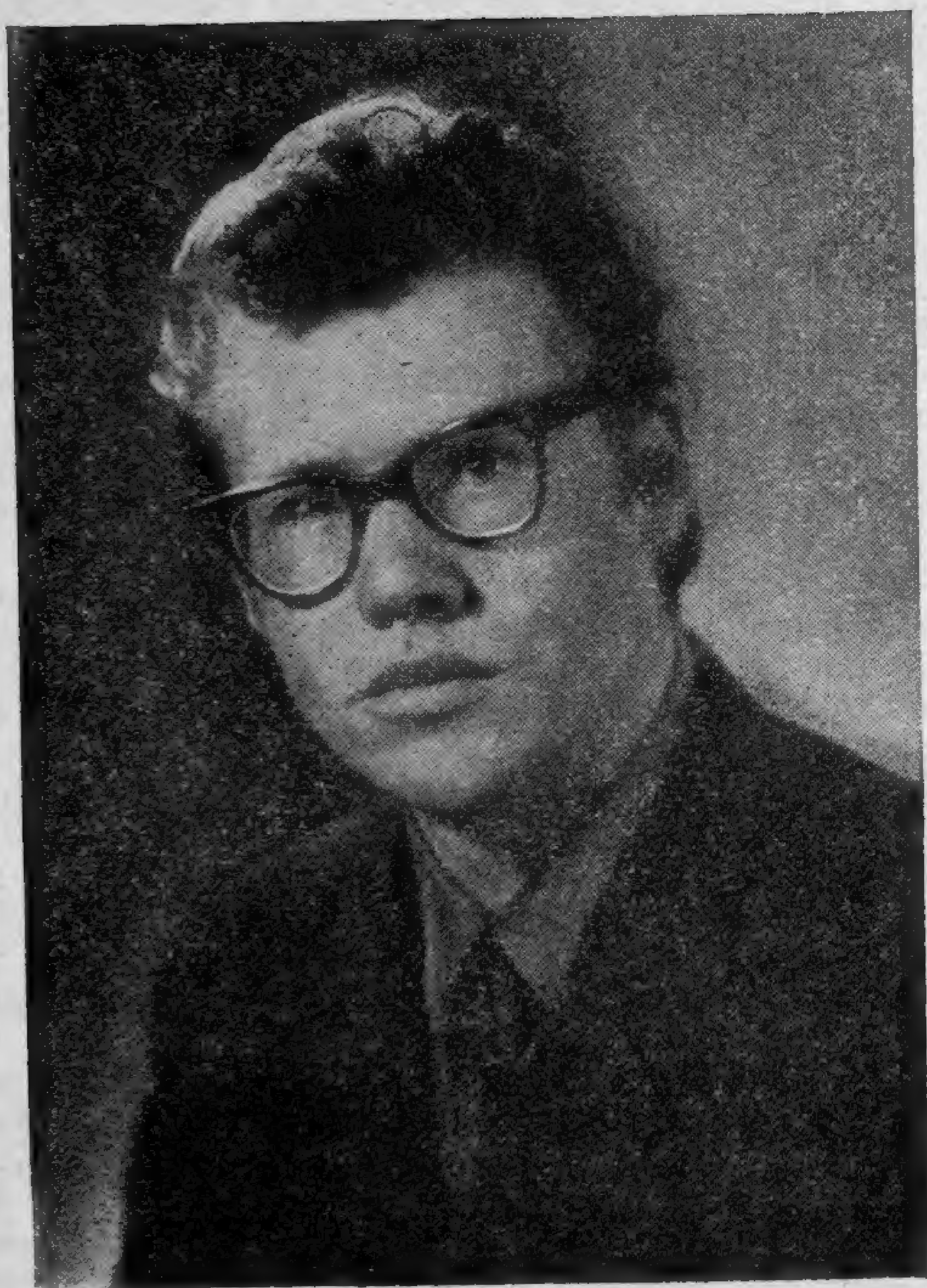
УЛАДЗІМІР ЛІСІЦЫН

ЖУРАЎЛІНАЕ ВЯСЛО

ВЕРШЫ І ПАЭМА

Бел 2
Л 63

Л $\frac{70403-127}{М302(05)-74}$ 75-74

ЗЯЛЁНЫ ЦЯГНІК МАЛЕНСТВА

Ён павінен быў нарадзіцца ў лясной спакойнай старане на Віцебшчыне. Але лясная старана забылася на спакой, яна стала партызанскім краем... Бацька будучага паэта звязаў свой лёс з народнымі мсціўцамі.

Нарадзіўся Уладзімір Лісіцын у фашысцкім канцлагеры. Бацька не пабачыў свайго сына, сын не пабачыў бацькі. Фашыстовец ірвануў тым-сім звязаныя ручаняты і з прысутным цынізмам заявіў: «Хай прывыкае да волі!..»

Пра гэта да болю дакладна пазней паэт раскажа ў паэме «Дзірваны».

Пішу пра свайго харошага друга, пішу не ліст у далёкі Джанкой, дзе апошнія гады жыў Уладзімір, дзе смерць застала яго за пісьмовым сталом, бо працаваў апошні час днямі і начамі, прыйшоўшы дадому са школы, дзе ён «вёў працу».

Вёў працу. Так, яму змалку знаёма гэтае слова. Праца і фізічная і праца творчая. Сякера ў марозным лесе і на ўдовіным дварышчы, адбойны малаток на шахтах Данбаса, аўтаручка журналіста былі яму заўсёды блізкімі, звычайнымі, будзённа-святочнымі...

Уладзімір Лісіцын скончыў педагагічнае вучылішча, вучыўся завочна нейкі час у Літаратурным інстытуце імя Максіма Горкага ў Маскве. Завочна скончыў Беларускі тэатральна-мастацкі інстытут, напісаў дысертацыю па тэатры.

Сумная справа — пісаць прадмову да першай кнігі, казаць словы, якія спазніўся сказаць самому паэту. За штодзённай крутаверцю думалася, паспею, потым скажу.

Кароткімі былі нашы сустрэчы, кароткімі былі размовы... Упершыню пазнаёміўся я з Уладзімірам Лісіцыным недзе летам 1970 года. У рэдакцыю часо-

піса «Полымя», дзе вёў я тады аддзел паэзіі, зайшоў русявы высокі малады чалавек. Танклявы, з інтэлегентным, я сказаў бы крыху эстэцкім, тварам. З-пад акуляраў на мяне глядзелі разумна-ўдумлівыя, стомленыя вочы, якія ясніліся няўлоўным унутраным агнём... Паказаў вершы. На рускай мове, многа, што называецца, пад Сяргея Ясеніна... Чытаю, пракідаюцца беларускія віцебскія словы. Пытаюся, а ці пісаў часам па-беларуску. Няўпэўнены адказ, што спрабаваў...

Літаральна праз тры дні прыносіць той самы русявы, танклявы эстэт вершы на беларускай мове. Чытае з душэўнай, віцебскай ласкавасцю:

Костачкамі вішняў
Кулі па вадзе.
З акружэння выйшлі
На чацвёрты дзень...

І цяпер з гадамі
Дзед шукае стрэч,
То каня згадае,
То жахлівы стрэл.

Ды, відаць, на золку
Сну не пабароць.
Дзеду неба зорнае —
З клёпкамі аброць.

Гэта верш «У начлезе». Мяне здзівіла мускулістасць радка, свабоднае дыханне слова ў радку.

Уладзімір Лісіцын параўнаўча мала жыў у Беларусі, але трэба па-сапраўднаму любіць роднае слова, каб помніць яго з усімі адценнямі, з усімі рухамі душы матчынай мовы. Там-сям трапляюцца мясцовыя словы, словы, што чуў паэт ад маці, словы, што назаўсёды прыкіпелі да сэрца сваёй чысцінёй, сваёй першароднасцю. Гэтыя словы не вырываюцца з агульнай плыні сакавітай, свежай мовы Уладзіміра Лісіцына.

У паэта не было традыцыйнага таптання пачаткоўца — уваходзіў у родную літаратуру бурна, стала, са сваёй тэмай, са сваімі адметнымі вобразамі, са сваёй манерай пісьма. Ён смела ўздымаў моўныя пласты, спяшаўся сказаць пра тое, што балела, што

незагойнай ранай вярэдзіла ўспаміны. Расказаць у яго было пра што.

Ён з прагнасцю ўдыхаў кожны гук роднага слова. Так, пасля вайны зямля засумавала па скрыгату лемяха, па ранішняму рыпу гужа, па ласкава хмурыністаму фырканню прытомленага каня...

Апошнім часам Уладзімір аб'ехаў Сібір і Крайнюю Поўнач. Як галубятнік дзверцы крылатай няволі, адчыняў я заўсёды паштовую скрынку — прасоленыя роўным дыханнем Ціхага і Ледавітага акіянаў, прылятаталі да мяне лісты ад чулага, па-вясковаму сарамяжлівага і ўражлівага Уладзіміра.

У кожным лісце вершаў з дарог, вершаў пра новыя краі, пра родную Віцебшчыну болей чым слоў.

Ранняй зімой з'ездзілі мы з Уладзімірам на Ушаччыну, дамовіліся, што ранняй вясной пабудзем разам на крымскай зямлі. У сваім апошнім лісце друг запрашаў у Джанкой...

І вось летам прыходзіць мне невясёлая вестка ад брата Уладзіміра з Віцебска. Брат ягоны дзесяцігадовым хлапчуком быў надзейным апірышчам, дарадцам і, можна сказаць, бацькам Уладзіміру ў канцлагеры. Брат Іван даслаў мне ліст, у якім Уладзімір віншаваў яго з днём нараджэння. Зноў-такі — вершы і пранікнёныя словы павагі да блізкага і роднага чалавека, да адзінага роднага, хто застаўся ў паэта.

Нібы адчуваў Уладзімір сваё растанне... Ліст застаўся ў шуфлядзе пісьмовага стала паэта.

У нікуды, а ўсё-такі дамоў
Мяне цягнік зялёны перакоціць.
Гарачынёй матуліных камоў
Да горла радасць першая падкоціць.
...Узняўшы галаву з'явіўся бусел,
І я прад ім схіляю галаву.

Уладзімір збіраўся стала пераехаць у Беларусь. Вось радкі з ліста: «...Гэта мая зіма — апошняя ў Крыме. Мінск... Мінск... і нічога болей. Вершы, вершы... і яшчэ раз вершы...»

Зялёны цягнік маленства спыніўся далёка ад радзімы. Але слова паэта засталося ў роднай Беларусі, слова мужнае і пяшчотнае, слова шчырае і пранікнёнае... Слову паэта жыць!

Рыгор Барадулін

ЖУРАЎЛІНАЕ ВЯСЛО

ВЕРШЫ

ПАГОСЦІШЧА

А што ж цябе прынясло,
Ці чаўночак, ці вясло?
З народнага

Завітаў бы я ў Пагосцішча,
У лясочку б пагасціў.
Я б да той рачулкі госцейкам,
Як да маці, зачасціў.

У траве залее месячык,
Што з падковай конь згубіў.
Адшукаць бы тое месцейка,
Пра якое не забыў!..

А за віку паламаную,
Пэўна, лаялі касцы...
Не люблю я палымянае
Больш даўгой тваёй касы.

Нашых хат імшаных готыка
Навастрылася да хмар.
Весяліся ўсё Пагосцішча,
Забадай цябе камар!

Мужыкі, пад плот валіцеся
З першака, як ад шчаўка.
Заспявае хтось — бязлітасна
Перакошана шчака:

— Стралец — не жылец,
Скамарох — не дбайны.

Лапцей не жалей —
Дажыві да балю.

Ды матуля з падаконніка
Выглядала да пары,—
Над сасной на ўзгорку сонейка —
Сумны клічнік дагары...

Ой, Пагосцішча, Пагосцішча!
На пагосце узрасло...
Ці яшчэ за мною гоніцца
Жураўлінае вясло?!

ПІРАГІ

Праз акно закацілася ў печ нашу
раніцай сонца
Ды просіцца адтуль,
нават матчыны рукі цалуе.
А маці ўзяла
ды яшчэ прычыніла заслонкай:
Будзеш, сонца, пячы пірагі,
злуйся — не злуйся.

А сама пачала іх
з рукі на руку перакідваць
І стала падобнай
да дванаццацігадовай дзяўчынкі.
Мукой перасыпле,
каб мацней трымалася скібка...
Цікава, а з якой яны будуць начынкай?

З бульбай, з капустаю, з вішнямі?
— Пабяжы ў агародчык, прынясі мне
кляновага лісця.
Паболей! — гукае маці.
Выйшаў.
А ўжо шэрань босыя ногі ліжа.

Ледзь дакрануўся да змёрзлага клёна,—
а ён як зазвоніць
Сотняй талерачак медных аркестравых!

І не хочацца з іх заглушаць мне ніводнай.
Хай бы званілі,
калі б не чакалі маці і цеста.

Гэты звон так любіць слухаць
наша старэнькая хата,
Бо на кожным лісточку
па запісу з крыкамі жураваў.
Вось якая дрэвам ад птушак цудоўная плата!
Цётка ў горадзе болей бярэ ў сто разоў...

Прынясе маці з сенцаў лапату драўляную,
Жар заграбе.
Як на трон,
пірагі на кляновае лісце паўсоджвае.
Зазвініць па цаглінах медная гільза,
даўно адстраляная,
І паедуць у печ сніць гарачыя сны пірагі —
каралевічы сонныя.

А як выедуць —
зверху памые маці скарынку,
А знізу будзе доўга ўглядацца
ў малюнак лісцёвы.
Панакрывае бялюткімі ручнікамі...
Бацька б, напэўна, ўскрыкнуў:
Ён жа так любіў пірагі цёплыя!..

* * *

Распрагу свайго каня.
На хамут аглоблі.
Гляне дзеўчына з акна
На мяне з-пад лоба.

Не глядзі, паглядай,
Не прыйшоў у сваты.
Адпачыць хвілінку дай
Каля тваёй хаты!

Выпраўляй тады на шлях,
Любая дзяўчына,
Будзе ўпартай грывы ўзмах
Зноў перад вачыма...

А табе — тваё акно
І спакой дзявочы...

— Заставайся! Ўсё адно
Не паедзеш к ночы...

* * *

Абражаюць няўмелага: «Рос сярод лесу...»
А гэта значыць,
што ён разумее мову птушак,
Чуе, як чоўгае лета
У зялёных галёшах па ліпеньскіх лужынах,

Бачыць, як сонца кожнага дня
лес фатаграфуе:
Раскладзе на траве
негатыўныя здымкі бяроз...
...А калі ўжо не там пераходжу дзе вуліцу —
дык штрафуйце,—
Я ж не ў горадзе рос!

* * *

Прысаліў град лусту араллі мякуткай
Ды паклаў за хатай з саламянай хусткай.
Будзе бульба сопкай, ды, відаць, салёнай;
Ратуй, дожджык, бульбу, ліся,

як з далоняў!

БУСЛЯНКА

Стаяла, як сялянка,
Бяроза пры дарозе,
Бярозавіку шклянка,
Буслянка на бярозе.

Буслянка — весялянка,
Буслы па ёй хадзілі.
Буслянка над зямлянкамі —
Сонечны гадзіннік.

БЯРОЗЫ

Бярозы, дык бярозы,
Да сэрца прыраслі.
Бярозы, як барозны
Заснежанай раллі.

Як рэха, да аблокаў
Плывуць увысь яны.
Як песні з-пад абломкаў
Той жудаснай вайны.

ВАРЫЛІ ЎДОВЫ САМАГОНКУ

Ці, можа, выпаў год нялёгкі,
Ці дужа смутак падналёг? —
Варылі ўдовы самагонку,
Хто на падатак, хто за доўг...

У брагу кідалі каменне,
Расчырванелае ў агні,
Затым ставалі на калені:
Ці ўжо шумела, ці ані...

І ці за горыч, ці за здзекі,
Што іх мужчыны не прыйшлі,
З такой любоўю імі дзежкі
Захутваліся ў шынялі.

А павяртаючыся з працы,
Не выціралі добра рук
І прыпадалі прагна-прагна,
Як да мужэй пасля разлук.

Хто бачыў тыя вашы губы
І жах, і горасць у вачах,
Калі вы асушалі кубак
Мацнейшай пробы першача,

Як гэту самую гарэлку
Вы аддавалі за рублі,

І як ад сораму гарэлі,
І як пакрыўджана раўлі?

Даўно не так ужо жывецца.
Ды ты ўсміхнешся, уяві —
Над дахам доўга дым віецца,
Нібы іржавы змеявік.

СТАГОЎКА

Стог складаюць жанкі ля дарогі
На манер, як хаты сабе рабілі:
Выбіралі спачатку месца доўга,
Накідалі пад ніз маладога рабінніку.

І пачалі прымаць з бакоў салому.
Доўгімі віламі сонца паддзенеш.
З поўнымі імі і дарасламу не салодка,
А тут яшчэ і дзеці.

І крычаць мацяркі ім: «Паціху!..»
Добра яшчэ, што надвор'е ў згодзе.
Весела. У залатым серпанціне
Усе, як у навагоддзе.

А ў адпачынак пачалі вадзіць карагоды.
Узяліся за рукі, стог абкружылі.
Тонкія галасы песню выводзяць,
Што самі зламылі:

— Ой, стог, наш стажок,
Вырас на вяршок.
Гэй, люлі, люлі, люлі,
Вырас на вяршок.

Пакуль сонца угары —
Падрасцеш яшчэ на тры...

Гэй, люлі, люлі, люлі,
Пакуль сонца угары.

А як сядзе за гару,
Дык да дому стагару.
Гэй, люлі, люлі, люлі,
Дык да дому стагару.

Завяршылі стог. Паставілі драбіну.
І пачала маці прычэсваць граблямі
яго залацістыя кучары.
І нічога ў свеце яна прыгажэй не рабіла,
І ніколі б ёй гэта не надакучыла.

...Едзе дадому — аглядаецца доўга.
Жураўлiным крыкам рыпяць калёсы.
Паставілі жанкі стог ля дарогі —
Атрымаўся косы.

* * *

Што гэта будзе!
Усе з нашай вуліцы маці
Папрыходзілі сёння раней апоўдзень,
Хуценька паскладвалі ў даёнкі: булкі,
Беражоную гарэлку, слоікі з маслам,—
Ды гукаюць адна другой: «Пойдзем!..»
Ідуць да лесу, нікуды не змінаюць,
Босымі нагамі кветкі падмінаюць
Ды спяваюць:

— Ой, вясна-красна,
Ружа-кветачка.
Я адна, адна
Ў бацькоў дзетачка.

Люлі-люлі, гэй,
Багацейшая.
З усіх падружак
Прыгажэйшая.

Ды такія галасы звонкія,
А таўкачыкі ў даёнкі яшчэ вызвоньваюць.
А пастухі таксама
Запарыліся.
У цяньку б ім прылегчы са статкам,
Ды нельга за справаю:
Апошні вянок даплятаюць

Ды вешаюць нашай Малінцы на рогі.
А самі бягуць да дарогі
Жанок сустракаць,
Жарты казаць:

— Сплялі вянок,
Каб быў поўны збанок.
Дзе з рамонкаў —
Будзе многа.

Дзе з чабору —
Яшчэ болей...

Пасцялілі жанчыны абрусы
Адзін на адзін вышываныя
Ды давай частаваць пастухоў булкамі,
Зберажонай гарэлкай.
Зоркам, Красуням таксама панеслі.
Самі паселі
Выпіць па чарцы,
Як бывае не часта.

...Ідуць мацяркі дадому,
Пазабывалі пра лён непраполаты.
Пяюць, што вясна, што даёнкі поўныя.
Пахілілася маці... Што ёй прыпомнілася?
Малако пралілося ў рамонкі.
Моцна ўчапіліся пальцы ў даёнку...

ВЕЧАРЫНКА

Цірлінь-там-там... Цірлінь-там-там...
У гармоніка мех паркалёвы.
Цірлінь-там-там... Цірлінь-там-там...
Іграе музы́ка вясковы.

На адной руцэ (цірлінь-там-там...)
Няма ў Цярэнція пальцаў,
Няма чым адбіць басовы такт,
Няма чым трымаць запалкаў.

Вайна іх аджэрла (цірлінь... Так! Так!),
А без іх атрымоўваецца кара́ва.
Нідзе яны не іграюць там...
Цірлінь-там-там...
                    Цірлінь-там-там..
І тут яны не іграюць!..

Гудзе вечарынка — жарты, смех.
Малыя — і тыя збоку.
І быццам злячыўся прастрэлены мех —
Давай сабе звонка ды бойка:

Цірлінь-там-там...
                    Гучней весялі!
Гуляй, пакуля ёсць ногі.
Хлопцы, яшчэ музыканту налі!
Ён дужа з далёкай дарогі...

Цірлінь-там-там...
Цірлінь-там-там...
З далёкай дужа дарогі.
Цірлінь-там-там...
Цірлінь-там-там.
Іграе музыка вясковы.
Цірлінь-там-там...
Цірлінь-там-там...
У гармоніка мех паркалёвы...

БУЛЬБА

Азызлы лемех зыркнуў напаследак,
«Маланкай!» звёў барозны — не разняць.
І кліча маці змораных суседак
За непаседу-бульбу чаркі ўзняць.

Каб не сядзела доўга, не пазніла
Ды зацвітала хораша яна.
Каб цёплы дождж у ліпені насніла,
У верасні прасілася са дна.

Старэнькі стол пад грушынай аглушаны,
Загушкаліся шклянкі, праснакі.
Бялюсенькая побач села грушына
У чаравічках з матчынай нагі.

З усімі разам асушыла поўную,—
Нявестай ля аконейка прайшла,
Пайшла скакаць па дваравым маркоўніку,
Жанчыны прыпяваюць ля стала:

Сож сажонкамі,
Гэй, перамахну.
Чужую жоначку
Дый пераману.

Пацалую моцна, гэй,
На віду,

Цераз мосцічак,
Ой, перавяду.

Наша ярына
Густа, зеляна.
Наша старана
Багацця паўна.

Б'юць аглобелькі
Рысакі.
Сіпатыя, злосныя
Гусакі...

Сцелюць мякка спаць
Свякровы...
Цёплыя стаяць
Пакровы...

На сёмым коле грушына самлела,
Прыстала на вуголлі... назаўжды.
Адчула маці басанож ззалелы
Суглінак ля паркінніка руды.

Адчула маці... Сэрцайкам дачула,
Што надта золкай здалася вясна.
— Расці хутчэй, зялёная дачушка,
Падмога трэба... Бо яшчэ вайна!

* * *

Устрывожана поўня,
Кліча вывадак зор,
Каб якойсьці раптоўна
Не зваліцца ў разор.

А адна дык упала...
Маці ранкам ішла,
Ціха войкнула, стала:
— Ці не бульба ўзышла?

АСТРОЎЧЫНЫ

Сярпы-кажаны! Сярпы-кажаны,
Досыць вам лётаць...
Жнуць бульбоўнік жанкі —
Зялёныя рукі па локаць.

Засені просяць астроўчыны — як не дасі?
Узнялі бульбоўнік на рогі
І стаяць, прыслухоўваюцца, нібы ласі,
Выйшаўшы на дарогу.

А як аголтаюцца — да столу-мяжы
Павязуць дзяцей на загорбках.
Дастануць жанчыны тупыя нажы,
Хлеба нарэжуць горку

Ды частуюць іх лустамі:
— Ешце, астроўчыны, ешце, дзеці, а ну...
Цьмяны гурок у расоле,
як рыбіна з лускамі,
У місцы віруе па мелкаму дну.

Задаволена маці:
— Даўно б так.
Вы ж не тое яшчэ зарабілі.
Добрыя астроўчыны!..

А недзе там
Бацьку забілі.

БАЦЬКА

Бацька ў свята прачнуўся рана,
На белай кашулі расправіў раменьчык роўна
І стаў падобны да яйка,
мечанага ў краме,—
Па беламу чырвоным.

Скрыпнуў бацька дзвярыма
І мяжою пайшоў за гароды.
І круглая Зямля ў яго перад вачыма —
Як самая вялікая ўзнагарода.

Босыя ногі старая трава яшчэ коліць.
Хто гэта бацьку хадзіць басанож
ужо забароніць?!
Любіць зямлю. Казаў, каб знайшоўся лекар
дастаць з яе старыя асколкі,
Як самому бацьку нядаўна ў раёне...

Хай яшчэ паходзіць,
пакуль ісці на дэманстрацыю.
А я пабягу, ды ад мацеры ўпотай
Начышчу старанна
Бацькавы боты.

ПУДЗІЛА

Пудзіла дзеці ставілі ў агародзе.
Убілі ў разоры бярозавы крыж
Ды смяюцца самі ля цуда гарохавага,
Рукамі махаюць: «Кыш, кыш...»

З будкі ватоўку зваляную выцягнулі,
Звязалі раменьчык з таго-сяго,
Нават у дзеда крывога выцыганілі
Піпку старэчую для яго.

Не хапіла толькі капялюха зверху.
— Бацькаў прастрэлены прынясі, карапуз!
А калі той прынёс —
дык вачам сваім не паверылі.
...Так і знасіла пудзіла
новенькі мой картуз.

У НАЧЛЕЗЕ

Пацягнула сырасцю
Ад ракі.
Распаўзліся сырмаццю
Бальшакі.

І ляцяць на вогнішча
Камары.
Не любіў дзед восені —
Мокрае пары.

Пад нагамі піскае,
Гразь на платы...
І згадаў дзед пінскія
Балаты.

Самалёты карныя
Над галавой.
Туманы, сатканыя
Напалам з крывёй.

Камандзір ад стрэмя
Адарваў нагу:
— Вы каня застрэліце,
Сам не змагу.

Выйсця нам не бачыцца.
Надышоў чарод

Зарывацца ў багну,
Дыхаць праз чарот.

Костачкамі вішняў
Кулі па вадзе.
З акружэння выйшлі
На чацвёрты дзень.

І цяпер з гадамі
Дзед шукае стрэч,
То каня згадае,
То жахлівы стрэл.

Ды, відаць, на золку
Сну не пабароць.
Дзеду неба зорнае —
З клёпкамі аброць.

Маладзік не ловіцца,
Ці наадварот...
На зубах саломіна,
Нібы той чарот.

1969

* * *

Печ з чырвонай шпулькі агню
Зматвае шызую нітку дыму,—
Гэта маці так кожную раніцу шые
На сваёй цаглянай машыне.

Рукавіцам, мокрым і учора яшчэ,
У пячурцы сёння няма чым дыхаць.
Кот на печы не ўлежыў — выцягнуў шыю.
Дровы пішчаць, бы ў падполлі мышыным.

Горача! А маці на самы каптур
Мыла паўсоджвала, каб было эканомна.
А яно без вады аж смягне.
Вось-вось дасць нырца ў вёдры цьмяныя.

Але добра затое бачна яму, хто прыйшоў:
Сіта хлопчык суседскі прынёс на руках,
як карону.

Або зойдзе з пакосу суседка,
ад стомы млявая,
Сцербаліны галінку пакіне для мяне маме.

Шчэбет птушыны за вокнамі — сам запяю.
Гарачая матчына слязіна ўпала на загнетак.
Другая просіцца.

Навошта, мамачка?!
Я ж ужо нічога не запалю.
Я ж ужо дарослы.

МАК

Пад восень мак даспеў ля цёплых сценак.
У маці радасць. Белае пасцеліць.
Пачне той трэсці мак
Уніз галоўкамі...
І конікамі шпарка загалёкаюць
На белай капе чорным зернем мачыны,
І светлыя такія вочы матчыны!

Пад вечар нават бульба маладзіцца.
Гуркам насупраць, як гасцям, садзіцца.
Дагэтуль чую, як калісьці змалку:
— Ціха ж гэта ў хаце, браце, нестачоўка,
Калі дыміць у горшчыку таўчонка?
З макам!

ПЕРАЛЕСАК

Пералесак, пералетак,
Ты чаму не вырас?
На зялёнай сукні лесу,
Як на грудзях выраз.

Прыкрываюць сарамліва
Цябе вершаліны.
Пацалункаў след шчаслівы,
Як твая маліна.

* * *

У высокім пахучым маліnніку
Парабілі хады тунелямі.
Цётка ў лес увайшла — памалілася,
Каб з лясной пачвараю не стрэлася.

А яна то прыкінецца зданню за кусцікам,—
Голас чуць, а нікога не бачыцца,—
То чапляе дзявок за чырвоныя хустачкі,
То прывяжа травою сандалі бабчыны.

І старая падоўгу стаіць, перагукваецца.
А далёкае рэха спалохана коціцца:
— Заваджу, звараджу, вось і будзе навукаю,
І маліны тае не захочацца!

— Калінка-малінка, малінка мая,
Ты дзяўчына мая, Іванчаінка,
Цалаваў бы цябе, каб не быў размазня,—
Нахіліцца ніяк не адчаюся.

Эх, хаджу, хаджу, хаджу...
Чырвоныя вёрсты!
Я на дзевак не гляджу —
Заглядаю ў вёдры.

У якіх адразу шчокі —
Чырвоная замша.

Пабялеюць, мусіць, што як
Павыходзяць замуж...

Ўжо вясельныя песні гудуць камары,
Зачарованы лес перапевамі.
Пакацілася сонца з высокай гары,
Як маліна ў траву пераспелая.

А я скочу маўчком
Ды за тое сонейка.
Буду есці з малаком,
Каб не дужа соладка!

САРАКІ

Прыляцела сорак птушак
На вясновую нараду:
Ці яшчэ дубцом пастушым
Праганяць зіму не рана?

Ці яшчэ вяртацца нельга,
Бо ляжаць снягі упокат
І жаўцее сонца ў небе,
Як стары курыны поклад?

Прыляцелі весну сватаць.
Зіма-маці сустракае.
І завецца гэта свята
У народзе саракамі.

Саракі, саракі!
Хлопцы падурэлі —
Аж да самай страхі
Лётаюць арэлі.

Напякла саракоў
Матуля пшанічных.
Хутка сорак гадкоў,
Ці не час жаніцца?

Прыляцела сорак птушак,
Сорак рэчак разлілося.

У лашчыну грак патупаў
З асаблівай весялосцю.

Ажыла зямля, запела
Перагудам дрэўных сокаў.
А ўсяго і прыляцела
Гэтых птушак толькі сорак...

* * *

Пасаджу вярбу
Ды пад сонейкам.
Хлопца завярну
Да аконейка.

— Ты расці, вярба,—
Дружка правая,
Сохні, галава
Кучаравая.

Не расці вярбе
Побач з вішняю.
Пакахаў сабе
Хлопец іншую.

Пакахаў ці не —
Толькі дражніцца.
Ой, не спіцца мне
Аж да раніцы.

КУПАЛІНКА

Моладзь святкуе Івана Купалу.
Вёсцы сягоння спаць не прыстала.
Кола жардзінамі ўзнімуць высока,
Дзёгаць палае. Вясёла, вясёла!

Рыпнуў прыступак —
Любы пастукаў.
З любай у садзе
Побач прысядзе.
А пацалуе — на небе сёмым.
У карагодзе — вясёла, вясёла!

Ціхая мова, ціхая рэчка...
Ночка такая: атруціць, палечыць.
Вынырне сонца падвуджаным сомам.
Свята якое!.. Вясёла, вясёла!..

1970.

ТАЎКУЧКА

Таўкучка-дакучка!
Хадзіць надакучыла
Ад кучкі да кучкі,
Нагамі акучваць
Міжраддзе стракатае,
Старыкаватае.

Плацце цыганчына
Ворчыкам цягнецца,
Вабіць да глянцу
Цыганку-цаглянку.
Пакажы шоўку —
Будзе ў шоўку...

Дзяўчаты страчаюцца,
Вачыма стрыкаюцца.
З імі б у пацапкі,
А ім абы пацеркі...

Галіфэ-маршчыны
Прадае мужчына:
— Не прадам — у нядзелю
На вяселле сам адзену.

— А што б я сабе купіла! —
Баба з дзеда побач кпіла.

— А купіла б сабе я
Маладога салаўя...

— Ці ты, баба, угарэла?
Я ж зусім яшчэ гарэза.
Пакажу ж табе, што я
Не горш таго салаўя!..

А хлапчына-дзівачына
Ледзь не памірае:
У бульбоўніку дзяўчына
Сукню прымярае.

Ды дарэмная надзея.
Ат, бяда якая:
Да сярэдзіны надзела,
Далей не пускае.

Ну, таўкучка-валакучка,
Не падманіш болей.
Адабрала паўпалучкі,
Натаўкла пад бокі.

* * *

Лазовыя клібы ля дзедавых ног...
Палюе на іх маладзенькая кошка,
Шаволіцца вусаў ледзь-ледзь васьміног.
Стары даплятае зялёненькі кошык.

Нявестцы ў гародчык хадзіць па гуркі —
Звальняць ліліпутаў з палону нацІння.
А грудзі, нібыта на ўзводзе куркі,
Вось-вось іх стракатая сукня націсне.

А тут, як на гора, ў лашневе грыбы...
З суседскага боку паспела клубніка.
Дык хай яго... кошык той, столькі журбы!
Няхай лепей будзе у хаце клібіна.

ДОЖДЖ

Зялёнаму жыту прыйшло каласіцца.
Цяпер на часіну б не трэба даждјоў,
А ён, як на ліха, на белы ласінец,
На чорную глебу пайшоў і пайшоў.

У цёплай зямлі паварылася бульба,
Паруе глыбокі бульбяны разор.
Імклівай вады навароджаны булькат
Бярэ па каменнях да рэчкі разгон.

* * *

З воза не бачна унізе каня,
Лейцамі зверху не накіруеш.
І выпараецца гарачыня
З сена зялёнага, з потнае збруі.

Цётцы гады, як вазы за вазамі.
Гэтых таксама убок не звярнуць.
— Можа, гады тыя дрэнна ўвязала?
Ехаць далёка... Назад павярнуць?

Песня дрыготкая колаў павольных
Зводзіць у сон, трапяткі і чуткі.
Толькі б не выцяглі, часам, сваволячы,
Загваздкаў хлапчукі...

БУСЛЫ

Прагна п'юць з тарфянікаў буслы
каву чорную.
Ды, відаць, гарачая — дзёўб, дзёўб...
Гэтак па глыточку, доўга, незлічона.
Каб вам так напіцца, колькі трэба дзён?

Гэтак вы, напэўна, дзетак не пракорміце.
А яны, галодныя, разяўляюць рот.
А вы часам, буслы, ботаў не праколеце?
Наступіць нядоўга на калючы дрот.

А яны ў вас новыя, нават не закрыўленыя,
Хоць і многа выпала на вяку хадзіць.
Узляцелі буслы, замахалі крыламі...
Ды не здагадаліся каву астудзіць.

* * *

Дзвярная клямка не настудзіць пальцаў,
Духмяная у сенцах цішыня.
Адвечар бацька зноў вярнуўся з працы.
І на двары стрыножвае каня.

Яшчэ ёсць час гуркам бакі адлежаць.
Апоўдні пах распаранай травы,
А ранкам на далёкую адлегласць
Залёты практыкуюць журавы.

* * *

Бор з журавамі не просіцца ў вырай.
І не таму, што не лётаў даўно,—
Ён на зямлі нарадзіўся і вырас.
Іншае шчасце — навошта яно?!

Змоўклае поле зноў аглядаю.
Суму сабралася шмат на душы.
Што каб яшчэ і бары адляталі
З доўгай узлётнай стужкі шашы?

Маці ў адчаі: — Задубне ежа!
Госці змарнелі... Ці дзьмеш ты ў вус?
І, як вялікую Белую вежу,
Ставіць бутэльку на белы абрус.

* * *

На пяннішчы вырас малады рабіннік,
На суглінку стыне кволы іван-чай.
Развітанне полю гусі пратрубілі,
Закранулі сэрца быццам неўзначай.

Не сумуй, рабіннік! Станеш дужым лесам.
Адагрэеш ногі ў чайніку, Іван!..
Я і сам шкадую, што не вернеш лета,
Што дажджы находзяць узамен жнівам...

* * *

Вось так аднойчы, нечакана
(Яшчэ і сена не зграблі),
Бярэцца восень за чаканку —
І з дрэў пападаюць рублі.

Ледзь-ледзь вільготныя, нібыта
Іх бабы ціскалі ў руцэ,
І імі ўся зямля набіта,
Хоць ты сплаўляй іх па рацэ.

А восень! Восень-жартаўніца
Падпаліць пяты русаку,
Што ён бяжыць, як ад жаніцьбы,
Пакуль не стоіцца ў ляску.

Набудзе футру, шапку, шлейфы,
Павяжа стужкі на касе.
І заяц белы, ашалелы
Затопіцца ў яе красе!

* * *

Адымжаць дажджы блакітнавокія,
Вось і восень — злоўшчыца надзей.
Рэжуць гусі белы свет за вокнамі,
З дня на дзень ватоўчыну надзень.

Змокла ляда сярод лесу змоўклага,
Згорк лясоўчын яблык на краі.
Да вясны усім сватам адмоўлена.
...І бабоўнік счах на карані.

КАЧАНЫ

Урадзілі качаны.
Добрае качэнне.
Прадавай за паўцаны,
І няма сканчэння.

Каб у горадзе, дык — бой...
Я ж купнік дакучы.
Перабралі ўжо з табой
Дзве ці болей кучы.

Мне качэнне менш за ўсё —
Не такі ахвочы.
Падабаліся і ўсё
Капусцяны вочы.

ЗГОДА

З чатырох далоняў дом
Мы сабе збудуем.
Сцены ёсць — жыві ладом.
Дождж — перабядуем.

Снег паваліцца — нішто,
Серабрыць галовы.
Дай жа рукі! Ну дык што?
— Я на ўсё гатова.

* * *

Вы чаго, вы чаго
Б'еце, хвалі, понач?
На далёкай Вычагдзе —
Далёкая Поўнач.

Закахаўся, паляшук,
Я у палясоўну.
Чаму ж змоўчала, што тут
Не бывае цёмна?

Вечарком прыцемкі,
І адразу днее,
Пацалуй спрыценька —
Болей дык і нельга.

На віду не павяду,
Павяду ля межы.
Павяду, завяду
Аж да Белавежы.

Ноч такая, хоць куды.
Ну, чаго злавацца?
Можна будзе сапраўды
Хоць нацалавацца...

БАЙРАМ

Стэп навобмацкі абшар —
Можа, выйдзеш да кашар.
Ёсць кашара. Дзе чабан?
Анямееш, як чурбан:
Ні гірлыгі, ні чабот.
Дзе ярыгу носіць чорт?
Мо смяяўся Ібрагім:
— Будзеш госцем дарагім...
Дарагім разком другім...
Пачакай жа, Ібрагім!
Жартаваў бы з кім другім.
Будзеш помніць, Ібрагім...
Хай бы згінуў той балык.
Хай расце баран, як бык.
Не зварыўся б твой тузлук.
Ног не чую, нават рук.
Ёсць біклагі дзве віна —
Сяду, вып'ю ўсё да дна.
Аж адкуль ён, Ібрагім...
Ібрагім і статак з ім.
Б'юць далоня аб далонь,
Пад катлом жыве агонь.
Да чаго смачны баран!
Рэч цудоўная «байрам».
Нам парожніх дзвюх біклаг
Не даруе твой алах.
Што там сена, што павець —
Цёпла спаць сярод авец.

СВАРКА

Варацъ сварку Ганна з Варкай —
На ўсю вуліцу прываркy.
Варацъ шпарка,
Варацъ жарка,
Аж язык смыліць, як скварка:
— Каб пярун цябе пашчэп.
— Каб схуднела ты ушчэнт.
— Каб мужык твой быў круцель.
— Каб не знала ты дзяцей.
— Каб не знала ты радні.
— Каб ты спала толькі ўдні.
— Каб крануўся розум твой.
— Каб каровін спаў надой.
— Каб цябе сабака еў.
— Каб язык твой занямеў.
— Каб сынам зазнаць смярцей!
— Ці ж так можна на дзяцей?
— А як ты на мужыка?
— А як ты да малака?
— А як ты маю радню?
— А як ты мне спаць на дню?
— Больш ні слова я табе,
Каб не помніла сябе!..

НАША ВОСЕНЬ

Упала першая дажджынка —
Слязінка восені дажджной.
А толькі ж справілі дажынкі,
А толькі ж пахла збажынай.

Жытнуюць поўныя засекі.
Жыруе качар дваравы.
Часцей сыходзяцца суседзі,
Гарэлку п'юць за пакравы.

Чырвоны ліст асіны стромкай
На жоўтай кружыцца вадзе.
І вецер дзікі рве пастромкі,
Як нешта цяжкае вязе.

* * *

Зганяў пастух апошнюю радоўку,
А ляду сніцца учарашні рык.
Ад голых пнёў няма нідзе пратоўку.
Пратоку замяло лісцём старым.

Услед зашкліць жаробчыны капытцы,
З'інелы воз дрыжыць на бальшаку.
Пайшоў гусак да сажалкі напіцца —
Ідзе дамоў па першаму сняжку.

* * *

Восень чуйная да раны
Прыкладзе падбелу.
Забінтуе снег старанна.
Стане белым-бела.

Не трывожце, не турбуйце
Ды ступайце мякка.
Зноў матулі сну не будзе...
Спі, зямелька-матка.

* * *

Рыпнуць філёнкі
Аж пад ранак.
Босыя ногі,
Зраселы ганак.
Ганак зраселы,
Я зрадзелы.

На двары трава —
Пацалуй спярша...
На траве дровы —
Бывай здаровы...

Цябе дакараю,
Тваю хату з краю.
Пацалую ў апошне,
Паплятуся на пожні...

* * *

Прыйшоў сват на заручыны —
Вусы не закручаны.
Пакуль вусы закруціў,
Размову скараціў.

— А ці п'юць у вас
На вяселлі квас,
А ці горкую
Цягнуць з горкаю?

— Ой, не п'юць, не п'юць,
За каўнер ліюць...
Бяры чарачку —
Заручаначку!

Выпіў сват, захмялеў,
Зусім пасмялеў.
Хоць ты сам бяры жаніся —
Дзеўку ж высватаць сумеў.

ХЛЕБ

Хлеб паруе на стале,
Хлебу хаты нестае,
Пах ідзе да неба,
Што вышэй ад хлеба!

* * *

Ішла песня з поля
З косамі, граблямі.
Белая хусцінка
З белымі грыбамі.

У набірцы маліны,
У паясе каліна.
Падышла да вёскі —
Словы разгубіла.

Новенькія хаты
Галасы пабралі.
А наша старая
Далёка стаяла.

СОН-ТРАВА

Не касіце сон-травы,
Сон яна прысніла.
Асцярожней, журавы,
Плачце напаўсілы.

Я і сам засну, ці не —
Бацькава пілотка!
Хай хоць травам будзе ў сне
Шчасна і салодка.

* * *

Паляўнічы, паляўнічы,
Чым твой дзень адзначан быў?
Каб табе не паляніцца,
Ты б вавёрку раздабыў.

Куля б трапіла у вока —
І зьярочак толькі й жыў.
А патрафіла б, і воўка
На сумеце разлажыў.

Я таксама паляўнічы
І нядрэнна быццам біў.
Не сказаць, што паляніўся,
А нічога не здабыў.

Зноў пайду ласінцам белым,
Дзве лясоўчыны знайду.
Ад мяне не трэба бегаць,
Ўсё застанься на віду.

Пахарошыць рукі срэбрам
Жыта новага пасмо.
А паэзія не стрэльба,
Калі выстраліць — само.

* * *

На прызбу мужчыны паселі
У белых вясковых кашулях.
— Ну, як там у полі пасевы?
— Ды, быццам, уродзіць, скажу я...
— Якім жа вянцом залажылі
Цімохаву новую хату?
— Магчыма, што з новай збажыны
Ў ёй баль адбалюем багаты...
— На дворышчы б вырыць калодзеж.
Здаецца, вада не глыбока...
Сядзяць яны локаць у локаць,
І кожны мудрэйшы за бога.

* * *

На сопках спелыя маліны —
Бяры ў Ермачак па вядру.
Калі б такая заманіла,
Лічы з канцамі у ваду.

Спялеюць вусны сібірачак
(Памада й збоку не была).
На поўдні, кажуць, шмат гарачых,
А сібірачкі — дабяла.

Кранеш знячэўку — апячэшся.
Вачэй узнімецца мядзведзь:
— Для пачынаючых пачэсна
Было б спачатку й паглядзець.

ІВАН-ЧАЙ

У Снежнагорску лета, выбачай,
Не больш за нос, што гулькіным завецца.
І раптам сустракаю іван-чай —
Знаёмае малінавае вецце!

Як быццам нехта кволы паланцін
У роспачы на камені забыўся.
Ці так, як я, блукаеш між плацін,
Ці так, як я, дамоў з дарогі збіўся?

ВАРАЖЫЛА МАЦІ

Чорная цыганка
Маці варажыла.
У зубах цыгарка:
— Заплаці грашыма —

Дам табе параду —
Дзякаваць век будзеш,
Не крыўдуй за праўду —
Горачка набудзеш.

Два сыны ад дому
Паедуць далёка.
Гэткая іх доля —
Сокаламі лётаць.

Як не хоча крыку
Матуліна сэрца —
Павяжы ім крылы,
Не пускай ад сенцаў.

Гаварыла маці:
— Хай лятаюць з воляй,
Адно сэрца маю —
Падзялю абодвум.

Хай мацнеюць крылы —
Вышыню падолець.
Калі праўду «крыла» —
Выдатная доля.

СЫНУ

«Крымскі дождж» — буран пясчаны
Дзьмуў у лютым за двух.
Пылам вокны запячатаў
У пасёлку Ак-Шэіх.

У заліве Каркініцкім
Хвалі білі ўвышыню.
Вось тады нам парадніцца
Давялося ўпершыню.

Мартыны́ сціпалі мора,
Каб твой сон не абудзіць.
Я тады падумаў: можа,
Набяруся там бяды,

Што не ўбачыш, як абрусам
Белы снег лугі накрыў...
Што за бацькам-беларусам
Беларусь змяніў на Крым,

Не нап'ешся з тых крыніцаў,
Не палюбіш той зямлі.
Родным стане Каркініцкі,
Чарнаморскі той заліў.

І, чаму няма замены,
Без чаго я сам не жыў,—

Для цябе незразумелым
Застанецца і чужым.

Ды дарэмна я бяруся
Бедаваць. Адно «Куга...»,—
І пазнаеш беларуса
Па прыроджанаму «га»!

* * *

Цыганка прывакзальная,
Джанкойская Джаконда,
Навошта прывязалася
Ты да мяне, як шкода?

Не трэба тых надзеяў мне,
Якімі ты надорыш,
Словамі, як адзеннем,
Трасеш — не дагаворыш.

Скажы, ці восень-сплаўшчыца
На Свіслачы ды Нёмне
Да берагоў прылашчыцца
Трывожна і знаёма?..

Ці кволы куст калінавы
Лісцё сваё асыпаў?
Ці жураўліным клічам
Расчулена асіна?

ЛЁЗНА

Асеў жарабком цягнік... Лёзна!
З лавак ажно нараскід хатулькі —
Гэтак падэшвамі рэйкі з'ялозілі
Бабы, шыбуючы наўпрасткі.

...Дык жа пабраўся мароз з крапівою —
Досыць стрыкаць недачэпным дзяўчом.
Чутна далёка, як недзе пілою
Крышаць на зімку грушу-дзічок...

Вось і шаша. Хоць ты зноў станавіся —
Спыніш на колах зялёны шкап,
Шафёр-смаленшчына кіне: «На Віцебск?
Семдзесят коп...». А па-нашаму «кап».

Лісце лаза, як рублёўкі, тахоліць.
Лозна у Лёзне! У рад пакладзі —
Усім навакольным накольнікам хопіць
Зялёнай і гнуткай лазы.

БЕЛАРУСЬ — МАЯ КАЛЫСКА

Беларусь — мая калыска,
Маці белая мая,
Прыглядзі, каб, як калісьці,
Зноў не выкуліўся я.

Дзе такія дажджасеі!
А хаціны, як грыбы,
Белай ножкай зрубаў селі
У зялёную глыбінь...

Шапаціць крылом аеру,
Як падранак, азяро...
Хто не бачыў і не верыць —
Хай бы зайздрасцю ўзяло!

* * *

М. Вараксу

...Зор зеляпухі спеюць у травах.
Першым салоўкам азвалася ноч.
Дрэмле салодка бяроза старая,
Быццам матуля, не чуючы ног.

З ночваў азёр туманы, як бялізна,
Ціха плывуць за брыжы берагоў.
Чым ты, бяроза, свой тварык бяліла?
Можа, карынкаю з тых пірагоў,

Што павыцягвае маці з духмення,
Што, быццам дзеці, глядзяць праз ручнік?
Ведаеш ты, як прыемна і хмельна
Жошкі ручай на радзіме журчыць,

Як пралятаюць шпакі да галявін
І карагодам крыгуюць ільды,
Як па-старому вяселлі гуляюць,
Як счырванее жаніх малады.

— Ажаніўся мех,
Торбу ўзяў.
Непрыгожую
Пакахаў.
Непрыгожую,
Лютую.
Жоначкай назваў
Любаю...

* * *

Мне б з раўчукамі зялёных вагонаў
Плыць у далёкі той лёзненскі край,
Дзе і алешына боліва гоіць...
Тут жа калючы, як вожык, курай.

Падаюць зоры у стэп кажанкова.
Хваляў Сіваш распатлаў калдуны.
Тут, у маленькім далёкім Джанкоі,
Нехта не хоча пазбыцца Дзвіны.

Дзякуй табе за ўспаміны, бяроза!
Вецце дакорам пры стрэчы абруш.
...Месяц у небе нарэзаў барозны,
Тварам шырокі — што той беларус.

* * *

Спыню ля прасекі хаду —
На момант прыслухацца варта:
Слупы, як дзядоўскія кварты,
Празрыста і хмельна гудуць.

І ў песні пра зыбкі масточак,
Пра ціхі ракітавы куст...
Матулі маёй галасочак
Званчэйшы за чутыя тут.

ЖАЛЕЗЗЕ

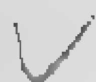
Жаўрук так выцінае на жалейцы,
Што пот цурком з малога спевуна.
А маці рые яму пад жалеззе,
Якое назапасіла вайна.

Я і цяпер знайшоў бы тое месца.
Ці толькі тое? За любым хляўком
Капні — і столькі стрэнеш сталі,
медзі!..
...Ячмень зялёны выбіўся штыком.

* * *

Стамлёны конь выходзіць на аблогу
І цягнецца да роснае травы.
Лятуць дамоў налёгку журавы
Па шэрыя птушыныя абновы...

* * *

Сані ўверх палазамі
На калгасным двары...
Мох дыміць між пазамі —
Можна бульбу варыць.

А заснеш, дык не крыўдна
Пагудзець шчамялём,
Яшчэ зверху накрыцца
Маладым ячмянём...

Дыхай золлю зялёнай,
Пакуль спёка падзе.
Ходзяць коні — не зловіш —
Па зялёнай вадзе.

Мёду рэкі — не лекі —
На калгасным стале...
А вось дзёгцю на лета
Сапраўды нестае.

СПЯВАЕ НАША ГРУША

Бліскучае націнне правадоў
Да сценак пачаплялася няроўных,
Хоць ты яго прадоўж да гарбузоў —
І весялосць якая ў агародзе!

Паваляць, як салдаты да платформ,
З гурочніка гуркі зялёнай грудай.
Спявае у сланечнік-мікрафон
Смуглявая дзяўчынка — наша груша.

ГРЭЧКА

Пара медазбору! Гарэзніца грэчка
Згубіла свае чаравікі у садзе.
Нагам сцюдзёна. Да вогнішча грэцца
З дзедам пад вечар грэчка прысядзе.

Ціха задрэміць. Салодка прыцмокне,
Нібы з малойцам дзеўка-малодка,
Потым замоўкне... Як не замокне —
Добрага трэба чакаць умалоту.

А раніцою прачнецца грэчка,
Ухопіць ручнік ды мядовае мыла.
І разам з яблынькамі да рэчкі
Пабяжыць мыцца.

Злечыш мой сум ты, пахучае лета!
Восень... Ад'ехала моладзь да Мінска.
Грэчку пакосяць.
Дажджы выйдуць з лесу.
Грэчкай сяннік наб'ю на ўспаміны.

АСКАНІЯ-НОВА

І я спрабаваў на дарогах Таўрыды
Машыну спыніць, каб пад'ехаць,— ані!
Куды той Севіль! Такую карыду
Нідзе больш не ўбачыш у нашыя дні.

Амаль «галасуеш» пад самымі коламі.
Каб тым самазвалам ды толькі рагоў —
Дык пэўна, што ўжо не дажыў бы да скону
І з сырам, як кажуць, не еў пірагоў...

Чырвонай з загару спіною-мулетай
Дражнілі вандроўнікі вочы кабін.
...Даўно ўжо не чула херсонскае лета
Траскучых цыкадных такіх каламбін.

Аўтобусік наш — не такі адмысловы.
І ён, як вядома, усіх не забраў...
Асканія-Нова, Асканія-Нова —
Лясны запаведнік між спаленых траў.

Начлег у Кахоўцы — маршрут жа
двухдзённы.
І што ўжо за Новая тая Асканія?
Абмыўся плацінай вадой-халадзёнкай,
Віна маладога адведаў...

І вось мы апоўдні ўжо экскурсанты.
Каменныя ідалы збеглі б у стэп...

Ты тут падняволены, браце, таксама —
Агледзіш спачатку за стэндам стэнд,

Затым абыходзіш стаўкі і вальеры:
Фламінга, бізоны, вуця, папугай...
Нарэшце — вачам сваім нават не верыш,—
Сапраўдны, як ёсць, вершаліністы гай!

Ён дыхае цяжка ад стомы імлявай,
І ловяць паветра жабрыны ялін.
У небе пазвязванымі хатулямі
Знаёмыя грузна плылі жураўлі.

Расчуліцца песня каго не прымусіць?
Пабег бы за імі не чуючы ног.
Я так наглытаўся тады Беларуссю,
Што потым не спаў не адну яшчэ ноч.

Здзіўляліся побач ракітам плакучым,
Сапраўднай траве і зялёнай вадзе.
...А хтосьці мяне між пружыністых купін
Знаёмым ласінцам да дому вядзе.

Прыціхлая сажалка з хліпам чароту,
Ячмень учарашняю ноччу ўзышоў...
Здзіўляюцца ледзь уцалеламу гроту,
А хто б з іх за грошы туды увайшоў?

Тапельцамі дрэвы хапаюць карэннем
Лясную аблогу, як можна глыбей.
Асканьская восень — бухгалтар старэнны —
Дала пад улік мне лісточак-рубель.

Шафёр нас паіў прэснаводкай з канала,
І зноў сярод пылу аўтобусік груз.
Асканія-Нова! Я так дасканала
Не ведаў дагэтуль сваю Беларусь!

* * *

Я не быў такім абрабаваным,
Болю шмат абуранай душы —
Бусла на фанеры фарбаванай
Стрэнеш у Палтаве ля шашы.

На назе чырвоная падманка,
Быццам ён таптаўся на агні,
Чорныя, як матчына падмазка,
Крылы апусціцца не маглі.

Вочы ўзняты некуды далёка.
Што пабачыць, што пачуе ён?
Мне згадаўся родных буслаў клёкат,
Беларускі нізкі іх паклон,

Ручаёў лясная патаемнасць
І альховы прысмак азяркоў.
Я б забыць намогся іх дарэмна,
Я б не збіў каменных тых замкоў,

Тых, якімі да цябе прыкуты,
Беларусь адзіная, штодня.
Я — твой боль і я — тваае пакуты.
Я — тваё жывое бусляня.

ВІШНЯ

Бедавала вішня —
Смуглявая дзеўка:
Позна замуж выйшла —
Дробненькія дзеткі.

Цыбатыя дрэўцы
За падол тармосяць.
А шпакі, як дзеўцы,
Пацеркі прыносяць.

Не пазнаць смуглянку:
Ягад-завушніцаў!
...Гляну, хлопцы, гляну —
Боязна жаніцца...

* * *

Лета мурог вышывае суніцамі,
Выпрастаўшы на бярозавых пяльцах.
Перапляліся ў пальцах
Чырвоныя з зялёнымі ніткі.

Горача. Лесу кашуля расшпілена.
Зялёных конікаў аўтакалона...
Не ягады перацiскалі мы,
ягаднікі пільныя,
А ты сабе, лета, далонь укалола.

У любай такія салодкія вусны!
Зноў, як да мёду, да іх прыпаду я.
Цень паўзе ледзь рухома, як вусень.
Ці то цябе маці твая пільнуе?

Дзень да звячорку ласкава горнецца,
Кошык няпоўны зноў на дваіх.
Дрэвам і травам горача, горача,
Пэўна, што ад пацалункаў тваіх.

* * *

Рабін чырвоныя агні
Нагадваюць аэрадромы.
Ты мяне, сэрца, дацягні
На вышыні малой да дому.

Ты дацягні — бяды ані,
Што не з нябёсаў плыў прыгожа.
Ты мяне толькі дацягні
Да той танка́вай агарожы...

Сядзіба матчына!.. Змакрэў
Халодны камень пад дажджамі,
На зіму месца не сагрэў...
Ухопіць бусел кроплю жару.

Пачне паліць лясы, палі.
Пажарышчам шугае восень...
Хто гэтак рана апаліў
Маё русявае валоссе?

* * *

Кружляе і пружыніць у гарах
Дзіцячаю юлой дарога поўдня.
Напэўна, вып'е мора Аю-Даг,—
Глядзі, яно зусім ужо няпоўнае.

Дэльфін не зняў свой дырыжорскі фрак,
Нырнуў. Куды б? Адразу бачна хвата...
Дзяўчына, нібы белы нотны знак,
Плыве, як на лінейцы нотнай — хвалі.

Зняў акуляры. Ў пальцах пакруціў.
І поўдзень, ён нішто сабе, вядома.
На тоўстым шкле разбегліся кругі,
Нібы ў маленькай сажалцы ля дома...

* * *

На дворышчы паспела канюшына.
На зіму грэлі месца камяні.
Магчыма, маці ежу ганашыла...
Я далаваў ля дроўні камялі.

Дубовы клін — адменны памагаты —
У дрэва вяз, як у мякоць дрыгвы,
Пакуль крылом яму не памахалі,
Ляцелі што у вырай журавы.

І ён падскочыў бокам, крыва-крыва,
І з болем крыкнуў... Таямнічы змест!
Адкуль маглі ў яго з'явіцца крылы —
Я не магу дагэтуль зразумець.

Унізе рэчка бант вязала стужкай,
І плыў ільнішча выбраны загон.
Драўляная знясіленая птушка
За песнямі ляцела наўздагон.

ЛЁН

Латышскі склеп. Гарачае каменне
Ўдыхае пах гаркавага ільну.
Ляціць кастра, мяцеліць на калені
І асядае пылам на сцяну.

Трапалі лён. (Трапалі плашчаніцы!)
Трымалі рукі жорсткую касму,
То, як касу, пад пахам прышчаміўшы,
Адшуквалі апошнюю кастру.

За склепам крэп мароз, і дрэвы крэплі.
Кракталі ўдзень на сажалках ільды.
...Стаіць матуля у спадніцы зрэбнай
І гладзіць шаўкавістыя ільны.

ЛЯСНАЯ ДАРОГА

Дарога з вазоў зацярушана сенам,
І скачуць бліскучыя жабы падкоў.
Вярхоўямі ўгору самшыў нехта сцены
Зялёнага лесу з абодвух бакоў.

З атос узняліся стракоз дырыжаблі,
Да сонца за імі вачэй не прыўзняць.
...Зялёная папараць збоку, як жабры,—
І дыхае лёгка таму беразняк.

* * *

Ты прайдзіся босы за ратаем,
Самакрутку з дзядзькам закруці,
Баразну бясконцую, прыталеную
У павольных марах скараці.

Чуеш? Нескароджаная бульба
Цягнецца з падзем'я да святла.
Пад акном шпачыны першы б320лькат,
Як з бутэлькі ў свята ля стала.

Прытаміўся конь — пацягне лейцы,
Выйдзе на узмежак з баразны,
І наўкол запахне цёплым хлебам,
Вырашчаным тут, не прывазным.

* * *

Паўліны хвост аеру адвячоркам
Фарбуе ў ціхай сажалцы ваду.
Ці раскажу, як галавою човен
Ківае, нібы конь на паваду?

Здаецца,
    ў дождж маланка бліснс спрытна
І пабяжыць па чорнай араллі...
А гэтак бацька замахнецца брытвай
І пройдзецца лязом па рамяні.

ЛУГ

Якія кросны цябе ткалі,
Мой луг, мой дружа найтрывалы!
Куды цябе зімою клалі,
Калі сталоў не накрывалі.

Што зноў цвіцеш ты, як звычайна,
Халодных зім пазнаўшы столькі?
...І белы бусел, як той чайнік,
Кругамі ходзіць па застоллі.

* * *

Недзе ў ціхай завадзі шчупак
Дыхае, як граецца марзянкаю.
І ваду вяслом хоць не чапай —
Разаб'еш квяцістую мазаіку.

Недзе завушніцы на вярбе,
Нібы ў той нявесты прынараджанай...
Недзе — гэта ўсё вакол цябе
І табе аднаму прыпараджана.

Не губі таго, што караньмі
Злучана з зямлёй жывымі сокамі.
Хараства лугоў не закрані
Нават неабдуманымі словамі.

Пакланіся велічы лясоў!
Хто цябе пісаў, мая Радзіма?
Беларусь, любоў мая без слоў,
Белая, блакітная, адзіная.

* * *

Ціха ля берага ўсхліпнуў плыт.
Баіцца, што на сярэдзіне ўтопіцца.
Ад вады бярвенні цяжкія ды тоўстыя,
А патрэбна плыць!

Гром перавозіць за рэчку ціха,
Бо ў небе ж лунае адно толькі рэха.
Праўда, яшчэ існуюць міфы...
Ды то малады з маладою праехаў.

Іх пераймаюць. Жаніх аддорваецца
Чаркай пякучай — як у народзе,—
Дзеляць сваты каравай на падвор'і.
Госці адзначылі: «Вось дык надвор'е!
Многа і хлеба, і дзетак народзіць!»

* * *

Пабіў мароз бульбоўнік. Пачарнеў
Зялёны чуб ззалелага націння.
Перагалосяць птушкі па чарзе
Па роднай старане маёй гасціннай.

Праводзіць іх за самы небакрай
Выходжу па размяклай каляіне.
Я пакараў сябе і абакраў —
Жыцця пралётаў гэтак палавіну.

Цяпер снягі прастуджаных завей
Спяваюць мне сваёй асіплай мовай.
І больш ніколі ўжо не пазаве
На ўсё жыццё пакінутае мора.

* * *

Ты ведаеш, як прыбіраюць хаты на купалле?
Аеру і клёнаў да столі настоены пах.
Па зыбкіх маснічках
дзявочыя ногі ступаюць —
Вось-вось захістаюцца сосны
з габлёваных плах.

У жыце вясной з васількамі згубілася неба,
І зверху ў калодзеж
баяцца глядзець жураўы.
І возера —
з квасам глыбока апушчаны цэбар —
Ледзь-ледзь выглядае
з высокае ўлетку травы.

* * *

Плачу́ цішынёй — непасільным аброкам.
А вецер прапіўся — шуміць і гудзе.
І быццам пазбавіўся толькі аброці,
Тралейбус па хрусткаму снегу брыдзе.

То зноў нечаканым паверне маршрутам —
Бяда яму дужа да нашай бяды?
А горад стаіць незакончаным зрубам.
Калісьці яго пачыналі дзяды.

Заву цябе з кожнаю ластаўкай першай,
Што б'ецца над вокнамі, ледзь не ў акно.
Пазваў бы і вершам, ды доўга ён пешшу,—
А лётаць пакуль што яму не дано.

Ты з ног паскідаеш, як белую наледзь,
Свае чаравічкі, прыйшоўшы ўначы.
Калі б я паспеў затрымаць цябе нават,—
То як утрымаць? Навучы, навучы!

У КАРКІНІЦКІМ ЗАЛІВЕ

Вады салёнае расчын
У Каркініцкім чане,
І бераг з новенькіх аўчын,
І неба з белых чаек.

Сп'яняе водарам камка —
Глыбінная атава.
Як парушальніцкі капкан —
Адна пагранзастава.

Стрывай, тут мора, не ставы
З дзіцячым рабаціннем.
Не пераблытай астравы
Змяіны з Лебядзіным.

Давай узвалімся спярша
На той пясок-дублёнку.
Даруй, што хвалі-кажаны
У маладых дублёраў.

Даруй, што хвалі-кажаны
Вышэй яшчэ ўзаўюцца.
Даруй, што часам казаны
Галовамі завуцца.

Што недзе маці зноў без нас
Вячэру зганашыла...
На сонца — на чырвоны знак —
Да мора пруць машыны.

* * *

Люблю лясоў зялёны колер,
Тугу дзявочую асін.
Не, буслы, вы не выпадкова
Мяне над лесам праняслі;

Над рэчкай вогнішчнага дыму,
Што праліласся на раллю.
Ці я люблю сваю Радзіму?
Ці Беларусь маю люблю?

Тады спытайцеся у сэрца:
— Дзе дзве крыніцы б'юць тае?
А б'юць яны з той мовы сельскай,
Што набылі бацькі мае.

Няхай яна вам блізкай будзе.
Я з ёй нямала перанёс...
А добра, што калісьці бусел
Мяне над хатамі пранёс.

МАЦІ

Па сярэбранай рацэ,
Залатым пясочку
Я твае знайсці хацеў
Лёгкія слядочкі.

Ды не раз ужо рака
Воду падымала.
Лёгкі след твой, як рука,
Хваля назмывала.

Пашукаю на лугу —
Ты ж яго касіла...
Дашукацца не магу
Ніякою сілай.

Кожны год з тае пары
Дзятліну зразаюць.
Можа, сосны на гары,
Тыя штосьці знаюць?

Знаюць, знаюць, ды маўчаць
Тры сасны, вядома.
А не хочуць засмучаць
Сэрца маладога.

1972

* * *

Падвойныя рамы на цёплым гарышчы
Яшчэ не зважаюць зусім на свяжак.
А доўгія, светлыя вейкі іржышча
Ад першай слязінкі-дажджынкі дрыжаць.

Панчошкі за лепшае на макраступы
Змяняў бы цяпер жарабок да зімы...
Зайшоўся у хаце, вятрам недаступны,
Гармонік, з вайны яшчэ хворы грудзьмі.

КАБ НЕ ЁН...

Сеяў, сеяў любы лён,
А я церабіла.
Каб не ён, каб не ён,
Што б тады рабіла?

Ён — што клён, ён — што клён,
Я — тая рабіна.
Каб не ён, каб не ён,
Што б сама рабіла?

Дзе той сон, дзе той сон? —
Ночку прахадзіла.
Дзвюх дачушак, як сасён,
Яму нарадзіла.

Многа дзён, многа дзён
З той пары прабіла.
А дзе ж ён, а дзе ж ён?
Што ж я нарабіла!

...Аліменты і паклон
Здалеку прыбіла.
Каб не ён, каб не ён,
Што б цяпер рабіла?..

* * *

Родны край! У жыце млявым
Васількі-Васёнкі,
Вымывалі, малявалі
І дажджы й вясёлкі.

Ні ў кога не пазычана,
Ні ў кога не брана
Тое поле, што качае
Гусенічны пранік.

Салаўі на шчасце пелі,
Песцілі надзею.
Край мой родны! Край мой белы —
Я табой русею.

Край мой родны — мая доля,
Доля спарышная.
Дзе б ні жыў, не збуду дома
І твае пашаны.

І здалёк я, сын твой белы,
Сню снягоў абрусы.
Будзь жа, Крым, мне —
Персік спелы —
Часткай Беларусі!

* * *

Неба рассупоніцца маланкаю,
Цесных хмар разыдзецца хамут.
І павозка грому паламаная
Рынецца ў чорны каламут.

Падагнуў сушняк крысо суконнае,
Як бядак абноўку на дажджы...
Запрагу вясёлку сяміконную
У драпак заспаны на мяжы.

* * *

Над палямі, над лугамі
Дзве хмурынкі палагамі.
Дзве зялёныя маланкі,
Дзве сасонкі над палянкай.

А пад імі дзве магілы —
Два жалобных небасхілы.
Хай хмурынка з хмарай трэцца,
Загрыміць...
Хто будзе трэці?..

* * *

Тады на плечы я усклаў дарогу
І сам яе панёс праз тапякі...
Каторы год сумненні і трывогі
Заводзяць у такія тупікі,

Што роспачы нічым ужо не сцешыць,
Цяжэюць нада мной мае гады...

Хто быў ты, чалавек, за кім я сцежу?
Як выйшаў ты? Як трапіў я сюды?

КАЛУГА ЎВЕЧАРЫ

Неспакойны, як клуха,
Горад мосціцца ў сон.
Добрай ночы, Калуга!
Я твой верны Ясон.

Не руно залатое —
Залатую зару
Кожны вечар за тое,
Што мая ты,— дару.

Штось кружочкам цалкоўным
Кінуў Месяц з рукі.
...Ходзіць твой Цыялкоўскі
Млечным Шляхам Акі.

* * *

Бліжэй да вёскі перагоняць
Табун бярозавы вятры —
На зімку новую прыгоняць
Аброць ля студні на вядры.

А тое збітае ля брыжа
Закінуць тут непадалёк.
І лістапад, як хлопчык рыжы,
Нясе да цёткі хатулёк.

НА ТАЙМЫРЫ

Я хутка б стаў да тундры звыклым.
Таймыр — не горшае з умоў.
Ды бераг сажалчын з абмылкам
Усё заве мяне дамоў.

Прабач, прыветная Дудзінка!
Я быццам зноў за парту сеў.
У дзённіку маім адзінкай
На ўсю старонку Енісей.

* * *

Ліпавы цвет абляпіла,
Кружыць руплівa пчала...
Можа, яшчэ не любіла
Ці забываць пачала!

З сонечным роем заўзята
Зомкае песню лугоў.
Ей бы салодкі узятак
З юнага сэрца майго...

Што ў ім — ні суму, ні жалю,
Боль на вачах праміне.
Толькі часінай уджаліць
Згадка твая пра мяне.

* * *

Па лесе — асцярожна!
Даўно няма вайны,
Ды падарвацца можна
І шышкамі сасны,
Што вожыкамі мірнымі
Павыпаўзалі з нор...

Не ўсё іх размініраваў
І дзяцел —
Хоць мінёр.

ЛЯМПА

Перамяклую збрую
З ёй у сенцах складалі.
І, як стрэльбу старую,
Лінейнаю звалі.

Уначы не гасілі,
Калі з жарам не вельмі...
Па суседзях гасціла
На вясковых вяселлях.

Ах, гады́,
Дзе цяпельца,
Дзе вы лямпу падзелі?

Праз капцелае шкельца
Мы на сонца глядзелі.

* * *

Маці сну не пазычыць.
Прад вачыма зялёны маркоўнік.
Ціха, маркотна.
Сцежку карова рагамі казыча.

Я не пазычу —
Не сплю таксама.
Голасна, зычна
Заплакала мама...

* * *

Цяпер нам забываюцца патроху,
Сыходзяць светлай сцежкаю гадоў
Мясціны тыя,
Дзе ў лясах патронаў
Намнога больш,
Чым восенню грыбоў...

* * *

Белае воблачка
Возера возіць.
— Свацейка, во́ дачка!
— Свацейка, во́ зяць!

Дзе ж яшчэ возьмеш
Ты цешчу ды цесця?..
Недзе на возеры
Моладзі сесці.

КАЛІНА

— Каліна, каліна,
Дзе ты расцеш?
Калі ты, калі ты,
Каліна, цвіцеш?

— Расту на Айчыне.
У цвеце заўжды.
— Каліна, каліна,
Шчаслівая ты!

* * *

Нахмураную непагадзь брывей
Раз'ясніўшы
адным пяшчотным словам,
Рыбак,
я задаволены уловам
Тваіх узнятых да мяне вачэй.

* * *

Ткала маці посцілкі на кроснах...
Чаўнаком малюнкі малявала.
Нітку каляровую не коса,—
Ўздоўж і перак вандраваць пускала.

Я схацеў малюнак, каб ажыў той,
Ды чаўнок мой дзёўб чаўном у бераг...
Не заўжды уздоўж мая сцяжына,
Не заўсёды там, дзе трэба,— перак.

НОВАЯ ХАТА

Уцалела камянішча —
Быць бы новай хаце.
Да бярвенняў камялістых
Мох прынесла маці.

Дзень вясновы сонца зубіць,
Доўгі дзень на славу.
Напаказ вянец зарубіць
Варывон кульгавы.

З бервяном няма суладу —
Хоць круці кашулю.
Хата будзе хай у «лапу»,
А хлявок у «шулу».

За ласінцам ёсць асіннік
На кроквы, на латы...
Скуль у маці толькі сілы
Будаваць палаты?

Ходзяць зоры талакою:
Дах — са збажыною...
Сніцца хата ёй такою,
Як перад вайною.

ДРАЗДЫ...

Чаромхамі запрошаны
На хмельны баль дразды.
Крушыннік перакошаны,
І той, як малады.

Зямля мая — малінніца,
Цвіці, цвіці, квяціся.
Ідзе сусед на мыліцах,
Дарога ж — хоць каціся...

Дажджы не гасяць з дрэў агонь,
У птушак спешныя адлёты.
Ці то ўзнялі вятры на гон
Цыбулі доўгія паплёты?

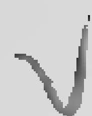
Апошні ліст саб'ецца з крыл,
Гушчак асінавы абшарыць...
І мяліц жураўліны крык
Самотна слухаюць абшары.

* * *

Прышколь каня,
Бягом яму не шкодзіць.
І сенам цёплым сцелены вазок.
Навокал нешта сумны месяц ходзіць.
Ці не згубіў ён ясны палазок?

А як яму, старому, па сумётах?
Дык пракаці шпарчэй яго, кручэй.
Каб холад аж праняў яго самога,
Каб зоры рассыпаліся з вачэй.

* * *

Пяруць на сажалцы бялізну
Жанчыны ўперша па вясне.
Дванаццаць пранікаў, прыблізна,
Што тыя танкі на вайне.

Адразу аглушылі пожню.
Зямны уздых вышэй, вышэй...
І толькі боль з ударам кожным,
Жаночы,
Робіцца цішэй.

ДЗЯДОЎНІК

Не цвіце ля плота дзядоўнік,
Па канавах старых, па дворышчах
На часіну зусім нядоўгую
Малінавым вогнішчам.

Адцвіцеш жа — і зноў калючы,
Быццам матчын позірк удоўні.
На сэрцы балюча, балюча,
Калі зацвітае дзядоўнік.

ЗЯЗЮЛЬЧЫНЫ БОТЫ

Не для работы
Зязюльчыны боты.
Толькі й згадзяцца,
Што прагуляцца.

Дзе ж ты, зязюля,
Ножкі разула?
Як ты ў Сібіры
Боты забыла?

Ну, раскідаха!
Што ж ты за птаха?
Век за такою
Лётай тайгою.

Топчуць палеткі
Сінія кветкі —
Дзіўнай работы
«Боцікі», «боты»...

* * *

У краі тым, дзе лозна і альхова,
Крывы парканнік хаты абкружыў,
Ляжыць мая шчаслівая падкова,
Што на дарогу месяц узлажыў.

Пакуль калоссем валасы жыціла,
Спяліла цяжкім залатым кулём.
Яе у полі тонкая жыціна
Прыбіла ўжо зялёным вухналём.

Пялёсткамі сцвітуць рамонкі сцежак
І цветам іх аснежацца палі.
Ды тым сябе заўсёды я суцешу —
Падкова майго шчасця на зямлі.

* * *

Надвор'е — горш і не накаркаеш.
Забудзь, што недзе сенажаць.
Яно такое, мора Карскае,
Яго і сцюжай не спужаць!

Яно, здзічэлае,
Ля Дзіксана.
Буяніць пачало — буянь!
Аж астравы нясуцца дыскамі
У Ледавіты акіян.

А дзесьці
Вечарамі познімі
У лузе выспеюць стагі...

Тут самалёт з адзіным полазам
Не можа выбрацца [redacted] тайгі.

НА ГОРНАЙ РЭЧЦЫ Ў ЯКУЦІІ

Праімчала аленем хуткім
За качэўямі гор вясна.
Сарамлівая, як якутка,
Рэчка свеціцца аж да дна.

Патаеначка-надкаменачка,
А не высачыш з тайніка,
З кім гуляеш ты, патаемная,
Ля высокага тальніка?..

ЛАСІНЕЦ

З-пад снегу прабіўся ласінец
Вільготным касмыллем зрадзелым.
Ты выжыў, ласінец-гасцінец,
Як бацька, сівы і зрудзелы.

Лясовы ласунак ласёвы
Прадвесню пакінула восень...
Усё ж палягло паласою,—
Адкуль жа ты, цуда, ўзялося?

ТАЕЖНАЯ СТАНЦЫЯ УРДАМА

Урдама — удава
Пры красе, пры стане.
Ходзіць кругам галава —
Можа, хто прыстане?!.

— Вы куды, вы куды,
Цягнікі-каралі?
Сваты з Варкуты
Жаніхоў пакралі.

Поўнач-маці лёс дала —
Не парай нікому.
Урдама-удава
Аж ля самай Комі...

РАЦЭ ЛЕНЕ

У «Леначкі», у «Леначкі»
Каменныя каленачкі.
Зялёная касыначка,
Брывей дзве каласіначкі.

Дарэмна просяць грузчыкі
Тваёй прыгожай ручанькі.
А я цябе, якутачку,
Увечары захутаю...

Захутаю да раніцы
Назло палескім здрадніцам.
Яшчэ вазьму за ручаньку,
Спраўляй, мядзведзь, заручыны!

Не плач, тайга, за сопкамі,—
Не будзе шчасце сопкае.
А ў хрупачку, у хрупачку —
На сэрцы хоць зарубачку!..

ЖАРКІ

Ручай журкі —
Цягнік.
Сабраў жаркі
І знік.

Жаркі ў капе,
Як жар.
Гарыць купе —
Пажар!

Вязе яго
Ручай.
З вадой агонь
Ручай.

* * *

Як песню, сэрцам чутую калісьці,
З душы не вырваць сударажжу рук,
Нуджуся так па лугавой калысцы,
Дзе на траве гайдаецца жаўрук.

Дзе жораў мые ў сажалцы кашулю
І сушыць крылы бусел ля трубы.
Дзе вольхі — палахлівыя казулі —
На ўскраек лесу выйшлі для гульбы,

Дзе, ломячы азяблае бацвінне,
Бягу праз грады, каб угледзець, як
З шпакоўні, бы з суседскага гадзінніка,
Трывожна вылятае, свішча шпак...

Такое больш ужо і не прысніцца.
На чарку дам, паслухай, праваднік,
Спыні зялёных год маіх цягнік.
Хацеў бы я ў маленстве прыпыніцца.

* * *

Чым каса не зброя?
Ў кішані брусок,—
Ды сабе праз броды
Вунь за той лясок.

Немалюткі лапік
Крокамі злічыў
Ды касу аблапіў,
Як дзяўчо ўначы...

У траве азызла
Выцягнеш касу.
Хутка сонца ўзыдзе,
Высушыць расу.

Рэха аж ляскоча,
Не шкадуй бруска.
Заўтра зноўку скочу
Да таго ляска.

ВЕЧАЛЛЕ

Вечалле, Вечалле
Азаронае,
Павянчана з вечарам
Азяро маё.

Ручніком зялёненькім
Бору вязана,
Зорамі залётнымі
Лісце вязава.

Ці была прысухаю
Чарацінка гнуткая.
Выйду ды паслухаю
Глыбіню тваю.

1974.

* * *

Вясна! І вёску промні апялі,
Ідуць дзяды да раўчука журкога.
Звініць у небе песня жаўрукова.
Паруюць цёплым боханам палі.

І край мой усміхаецца лясны
Ласінцавым адбеленым бароддзем.
Радзілі б толькі песні у народзе,—
Радзілі б толькі спорна каласы.

ДЗІРВАНЫ

ПАЭМА

Брату майму
Лісіцыну Івану Фёдаравічу

...Жарт байкаслова,
Што
    дзеці —
        знаходка буслова,
Мне вельмі па сэрцу.
Між іншым,
    няхай іх находзяць,
        дзе хочуць:

І ў сенцах,
І ў сене,
Пад ціхай павеццю,
Пад ліпавым веццем,
У жыце,
Ў Сусвеце,
У сельскім Савеце...

Мяне знайшлі на тым свеце...
У канцлагеры
«Асвенцім»,
«Майданек»,
«Дахау»...
Значэння не мае.
Ўсё роўна да хаты
Дарогі не мае...
...Гайдалася неба над Койданавым.
Бор рваў на сабе валасы шалёна.

Прыклады і боты кованыя
Людзей заганялі ў эшалоны.

Сядовы...
Буйкевічы...
...евічы...
...евічы...
...евічы...
...евічы...
Пялецкія...

. . . .

З імі бацька,
цяжарная маці
і брат.
Кожны зямлі
па кавалачку браў,
Каб радней з ёй было ім
на фабрыцы смерці...

...Не верце
метрыцы,
Не верце,
Дзе напісана:
«...ў 1944 годзе...»,
што
«Лёзненскага раёна»,
«в. Пагосцішча...»

Гэта маці
Апасля,
па непісьменнасці —
Асцерагалася
Непрыемнасцей...

. . . .

...Лагер —
Драцяны акварыум,
Пузатыя
перапоўненыя баракі,
Як карасі,
Аб'еліся таннага варыва.

Пачатак смяротнага экватара.
Ад Баварыі
Да Хірасімы...
Варвары!
Варвары!
Варвары!

...Па вуглах агарожы —
Жалезнай рагожы,
А не палескай,
Вартавыя на вышкі паўзлезлі —
На шматмятровыя табурэткі.
Кулямётнае «табу»
да волі,
да сонца,
да свету...

А на самым відным месцы
Літарамі ў касаўё
Выведзена ў насмешку:
«Кожнаму сваё».
. . . .

...Табе таксама, Вілі...
Партызан барадаты
з чашчобы вывеў,
Каб бярозу не параніць,
І з аўтамата —
прама.

Ваўкі яшчэ доўга,
да 1954 года,
Вылі
Па табе,
Вілі.
Ты йшоў
Навыцяг
на Ўшаччыну,
на Віцебск...
. . . .

У жахлівым футболе
На зялёным полі
Беларусі маёй
Ты не быў абаронцам,
Не праходзіў ад пажарышчаў крайнім.
Ты быў у нападзе
забойцам,
карнікам.

Падалі людзі
прамыя, як алоўкі з пенала.
...Цябе піхалі,
І ты забіваў
«пенальці»
З двух крокаў аўтаматам —
Па дзецях, па хатах...
. . . .

Збялее твой гаупт?..
— Яшчэ адзін аут!
Ці не?

— Гэта ж на вайне...
Што зробіш —
Сярэднеруская ўзвышша!

Фюрэры
        і гауляйтэры
Пешку
        прагулялі,
Што
        ў каралі
Не выйшла...

Тады
Я нарадзіўся
Ў цябе на радзіме,
Ў звар'яцелым логаве
За цябе
        заложнікам.

...А ў тры месяцы ледзь не быў ужо
Расстраляны.
Немец
        увайшоў у барак —
                бачонак сцярлядны,
Загадаў
Ля сценкі пастроіцца.

Ніводнага ценю
                на сценку
Не адбіла сонца
З людзей хударлявых.
Ударыў нагайкай па танюсенькіх
                        халявах.

— Кожны чацвёрты
                будзе дзіравы!..
(Чатырох
        палонных
                за лагерам
У старым гліннішчы адшукала аблава.)

Падаюць па аднаму
злева направа...
Вечная слава!
Не з дрэва на дрэва,
Не ў саракі на арэлях,—
Смерць
пералётвае
чорнай ваўёркай,
Разгрызаючы кожнаму
чацвёртаму
Сэрца — цвёрды арэшак.

...Чалавечы ланцуг забразгацеў.
І ў момант,
як па камандзе,
На месца забітых
Паставілі... маці!
Падставілі маці пад кулі
дзяцей.

Ганаруся табою,
Мама!
Ты таксама
Выкаціла з-за спіны
маю іржавую люльку
(Бо дзяцей, што стаяць маглі,
не хапала),
І паставіла побач.
Тут...
Немец выкархнуў рыбячых воч сваіх
лускі.
Звар'яцеў.
Пазрываў пагонаў чорныя шпалы.
Зайшоўся ад рогату:
— Гут!..
Гут!..

І яго таксама не стала
Разам з марай набыць зямлю у Падсвіллі...
— Прывітанне яму, Вілі!

Яшчэ маці твая,
фраувахтманка Эльза —
«мадам Жалеза»,
Аб табе
нічога
не ведала.
...А маёй
Мяне
з паловы года
забаранілі
наведваць.
. . . .

...На Купалу,
Калі ў Беларусі
скараспелку капаюць
Ды маладыя яблыкі
Паглядаюць палахліва на пацаноў,
А на жардзінах высока кола палае
З трапяткімі крыламі вогненных буцяноў,

Калі
Сонца
У раніцы
росы скупляе,—
На Йвана Купалу —
Братка Іван
Прасіў
Жандара:
— Мамку заберыцё —
Дык і мяне,
і дзіцё...

Жандар
Ударыў.
— Weg, Еван!..
Сэрца спаліла гневам.

...Біўся аб сценку барака,
Пакуль галава свінцом не набракла.
Хацеў пазбыцца,
                забіцца
                        адзіны брат мой,
Бацька мой новы —
Хлопчык дванаццацігадовы...
. . . .

Штодня на працу —
Збіраць на плацу
Акуркі,
Нечыстоты,
Вазіць да смярдзючага стоку.

Дзень у дзень
Побач каляскі дзве
Снуюць па плацу.
У адной — нечыстоты,
У другой — істота.
Гэта я.
Ужо і не плачу.

Тыфам усё праклякла навокал.
Тройчы будзе
                яно
                    праклятае!

Да самага вызвалення маці праплакала.
Бачыла некалькі разоў праз вокны,
Як, запрэгшыся ў Смерць

(Нельга інакш і назваць, як гэтак),
Вазіў ты мяне на сметнік са смеццем
І смецце зноў прывозіў, як з таго свету.
Сізіфава праца гэта.

Ды адступіла смерць.
Бачу цябе
за жыццё маё кволае ў наступе.
Фыркалі фрыцы: «Russisch, Gumhastig...»,
Калі ты чапляў мае рукі
да калясчыных дужак.
Ты рады быў дужа,
Што я наперак гэтай твані
Трымаўся —
Рускія з дужых!
. . . .

...Фрау Эльза,
Эльза — мама,
І ў табе жалеза
Мала
(У канцлагеры хоць пост)...
Атрымала
Эльза
Post.

«Фрау Руммель,—
Піша Хорст,—
Jetzt ваюем мы
Nach Ost
Называецца
Пагост...

Партызаны
У поўны рост.
Злая Winter

Ошэн тут.
...Вілі — Kinder твой —
Капут!

Ja, potztausend
Jener Ost!..
Білі ў грыву —
Б'юць nach хвост...»

Плача Эльза
На свой лад,
«Дай мне сына,
Фатэрлянд!

Гадаваць жа
Трэба зноў
Для Германіі
Сыноў.

Гітлерюгенд!..
Übermensch
За Германію —
Без меж!..»

Фраў Эльза,
Карацей —
Не вярэдзіла б
Касцей!..
. . . . . .

...Закапцелыя ад паляніц вайны,
Паскіданыя з нашых сталоў выбухамі,
Пакінутыя вамі
на кожным папялішчы —
саганы

Да чорных
магутных званоў
пераможна выбухнулі.

Больш вы не госці
Ў Хатыні, ў Пагосцішчы.

Годзе!
Хопіць таго,
што на доўгія шчэ гады
Першыя літары іх
Будуць пачынацца з вісельніц.
Народзяцца вёскі і гарады,
А памруць хлапчукі,
Забраўшы з сабою
апошніх асколкаў
вар'яцкія высеўкі.
Гранаты ж не цацкі,
калі без чакі.
. . . .

Цягаліся па лагеры ахвосцем
Сытыя ўласаўцы — з «РОА».
Савалі, як з рога,
Цукеркі
табе і мне перад строем,
З палонных шукалі ахвотнікаў.
Ніхто не выйшаў.

Для мяне нават
ты не працяг рукі.
Гэта яны прад намі —жабракі.
Рукі назад заклаўшы,
просяць асцярожна...
— Здарова!.. Здраднікі з РОА!..
. . . .

...Зорачкі-шасцяронкі,
зорачкі-шасцяронкі...
Мядзведзікам куляюцца літары «Rower»...
Дзеля мяне
за міску баланды
Колькі ты іх перамыў фатэрлянду!
Кроў на далонях не можа сачыцца...
Сабачыя суайчынцы!..

Бываюць там дзеці
Адамавы й Евіны,
Дзе найсіротнейшыя Іваны
Пранумараваныя,
пераіменаваныя ў Еванаў
Замест далонёў
носяць чорныя два дзірваны?

Два кавалкі зямлі, што належаць Радзіме.
Пальцаў пухлых
Касцёр драваны
Глыдае агонь
вачэй рабінавых.
Дзірваны...
Дзірваны...
Дзірваны...

Быццам ходзяць па рынгу баксёры.
Ды абнесены дротам калючым рынг.
У дванаццаць гадоў ставіцца прызёрамі
Чэмпіянату ваеннай пары!..
. . . .

— Nehmt.
— Nein.
Маленькую булку працягвае маленькая
немка,

А ты не кранаеш,
Маленькі механік веласіпедаў.
— Данке... Снедаў...
(Нямецкі ж ведаў!..)

Аўчаркі зрэнак рвануліся ўперад
Па жвіру вачэй,
праз зарасша павек...
І толькі ззаду
паціху, пешшу
Ішоў чалавек...

...па бульбянішчы родны,
Нагамі па гурбах засмяглых пыліў,
Прутом лазовым
бульбіны-спадарожнікі
Запускаў
з Зямлі.

Начаваў у духмяным стозе,
Лесавых не мінаў кліноў.
У вялікім восеньскім стосе
Выбіраў ён лісцё кляноў.

Бальшакамі йшоў, лагчынамі,
Па ласінцавых касманах,
(І дарэмна, што ў марах хлапчыных...)
Перайшоў ён усю Айчыну.
Не з-за гэтага ж кусмана.

Абодва занемлі,
Думак вазня:
«Абурыцца немка...
Давядзецца ўзяць».
. . . .

...Дзе не вымесціцца болю,
Дзе няма жывога болей,—
На ўтравелым дальнім полі
Невядомаю сяўбой
Узышла сама сабою,
Узышла сама сабою,
Узышла сама сабою
Раптам першая любоў.

Як прайшла яна употай
Агарожамі гароты
Пад калючым гэтым дротам
Да палоннага дзіця?
Не за тым жа бутэрбродам,
Не з адным жа бутэрбродам,
Незабыўным бутэрбродам,
Што і браў ён нехаця...

Што ні дзень — псуецца «ровар».
І стаяць яны ўпаровень —
Вочы ў вочы, бровы ў бровы...
— Данке, Еван! Данке, рус...
Паглядзеў тады не проста,
Паглядзеў ужо не проста,
Паглядзеў зусім не проста
І паправіў: «Бела-рус!»

Неразумна, неразумна
Па палонным
немцы румзаць.
Ты ж арыйка, Эма Румель,
А хіба ж арыец ён?
Як цябе вучылі, ўздумай,
Як усіх вучылі, ўздумай,
Як заўжды вучылі, ўздумай:
— Russisch — revolution...

«Russisch — Scheiße,
Russisch — Schuleine...»
Вілі так пісаў нядаўна.
На нямецкім вышыванні
Што ні час — крыжы, крыжы...

— Прычапілася, дзівачка,
Ёй пра Руслянд раскажы!

...Не памерці б тут ад смеху.
Раскажы табе...
А як?
Ты па-руску —
«небельмессен»,
І з нямецкаю я —
так.

«Költe dort» — мароз з марозам.
Б'е у нос і пад бакі.
Партызан таксама böse
(Гэта значыць злы такі).

У Руслянда ляндаў многа,
Будзе бітай deutschen Pest.
Давядзецца, пэўна, ногі
Павяртаць ёй з Ost на West.

Пасвятлее неба —
Адшукаецца і лес.
Хай будуе хату Гімлер,
Што спаліў яго эсэс.
Зразумей без перакладу —
Горш, як тут,
нідзе няма.

. . . .

У Руслянду
Фатэрлянду
Трэці год
стаіць зіма!
. . . .

...Там, дзе соннага лесу ускрай,
Касякам я шчасціў журавовым...
— Пакарай ты таго, пакарай,
Хто не даў мне даслухаць іх мовы.

Ціха ўвосень ляцелі б кляны
Незлічона па мілай краіне...
— Пракляні ты таго, пракляні,
Хто не даў мне набегацца з імі!

Буслы звыклыя хочуць да рук,
Паглядаюць на котлішчы збоку...
— Не даруй ты таму, не даруй! —
Гэтак дзеці тут моляцца богу.
. . . .

...Да чаго ж упала многа
Той расы на верасы,
На счарнелыя аблогі,
На барозны праз лясы.

Што яны, траншэі, родзяць?
Жыта чорнае вайны.
Кулі падаюць і ўсходзяць
З каласоў тваёй вясны.

Верба ў рэчцы ногі мые —
Не змачыць бы ёй касы.
Паплавы стаяць нямыя —
Не адбіў ніхто касы.

Журавы журботна трубяць,
Шчыры бор стаіць сцяной.
Заваёўнікі на труны
Валяць сосны над Дзвіной.

І дарога іх прамая —
Носяць рэчак далані.

Хай зямля іх там прымае,
Дзе радзіліся яны.

Тут няма для іх Эдэму,
Дый няма ўжо дзе лажыць.

І чаму баварка Эма
Ходзіць моўчкі па мяжы?

Не была б то каралева,
Ды адкуль ёй здацца тут?

— Я цябе шукала, Еван,
І знайшла, нарэшце... Гут!

Ты павінен ганарыцца.
Па чыёй я тут віне?..

Ты таксама ёсць арыец.
Ты арыец, Еван?

— Не!!

...Танкі вырваліся з лесу,
Застагналі дзірваны...
Ці распятая завеса —
Вязень лагера дзвярны?..

Супыніў бельгіец коней.
Побач з коламі ж зусім

Хлапчанё ляжыць такое,
Як яго там недзе сын.

— Мёртвы ён ці непрытомны? —
Скочыў з козлаў на зямлю,
Падаткнуў рукаў суконны —
Ненавісную змяю.

Ратаваць, здаецца, можна.
Да сябе падаў рыўком
Так, як мог, неасцярожна,
Усяго адной рукой.

Ці ж яго, бельгійца Франца,
Перад ім была віна,
Што вайна схавала ранцы
І забрала ўсё вайна?

Ці ж яго, бельгійца Франца,
І тады была віна,
Калі побач бомбы рвацца
Пачыналі да відна?

Ці ж яго, бельгійца Франца,
І цяпер у тым віна,
Што не здатная да працы
Там...
яго рука адна?

Пасябруйце, Франц з Іванам.
Аднае ж вы ёсць вайны
Незагоеныя раны,
Два асмалкі,
Два кавалкі,
Два балючых дзірваны.

Пасябруйце, Франц з Іванам,
Сябраваць жа не віна...

Зацягнуўся б дымам цьмяным,
Гора выцягнуў са дна,
Самакрутка, дзе яна?..
Ён закруціць, скажа: «На...»

Гэта ж позна, а ці рана,
Толькі скончыцца вайна.

Пасябруйце, Франц з Іванам,
Не злачынства ж сябраваць,
Ты яго, як сына, Янам,
Бацькам ён цябе названым,
А ці братам стане зваць.

Пасадзі яго на козлы,
Абдымі адной рукой.
Гэта рана а ці позна
Боль здымае, як рукой.

Запытай яго пра брата —
Пахітаем галавой.
Пацікаўся вінавата:
— Дзе, Ян, фатэрмутэр твой?

Накармі, чым ёсць на кухні,
Кінь з сабою ў лахманы.
Бачыў, як валяўся пухлы,
Быў руцэ тваёй зрадні.

Пасябруйце, Франц з Іванам,
Бо не ўсё шчэ даравана.
Толькі позна а ці рана
Прыйдзе час
і прыйдзе суд.
Дзе цябе спытаюць прама:
— А чаго ты ездзіў тут?

Можа, ўся зямля ўзарана,
Ўсё засеяна на ёй?
Не чакае, можа, ганак
Цябе ў Бельгіі тваёй?

Дык ці позна а ці рана
Будзь жа, Франц, ты сам сабой.
Не схадзі жыцця у лейцах,
Што куды ні павярні,
Каб не ездзіць болей немцам
На табе, як на кані.

Глянь на іх!..
Маслак гарбаты
Скуру выпнуў, як шато.
Там —
снарады для гарматаў,
Ну, а тут
развозяць што?

Качарыжкі на баланду,
Ад сталоў апошніх смецць.
А падумаўшы, да ладу —
Тую ж самую блакаду,
Тую ж самую, бач, смерць.

А скажы табе, што возіш
Ты кашчаную руку
Замест той, жывой,
адрознай,—
Дык да розуму не возьмеш
Або кінешся ў раку.

Але ж ёсць уратаванне —
Пасябруйся,
Франц,
з Іванам...

І калі той час настане,
Што суровы прыйдзе суд,
Перад ім
на развітанне
Ты адкажаш на пытанне:
«А чаго ты ездзіў тут?» —
Разважаў бельгіец сумна,
Русіяна прыціскаў.
І як быццам нешта думаў
Побач з ім пусты рукаў.
. . . .

Цагліны,
цагліны,
цагліны...
Рукі,
рукі,
рукі...
У адзін бок пацягліся,
Развяртаюцца ў другі.

Цагліны,
цагліны,
цагліны...
Рукі,
рукі,
рукі...
Слабыя — на змерзлую гліну.
Грукат,
грукат,
грукат...

Канваір падышоў,
стрэліў —
Справу давёў да ладу.

— Гэта ж усіх вас стрэне!..
— Бі гадаў!!

І сорак цаглін чырвоных
У цемя
ляцела
злюцела...
Паўстанкай была Чырвонай
З рускімі рурская цэгла.

Шэсць аўтаматаў —
нямала,
Выбіцца можна на волю.
Іншага шляху не мае,
Хопіць
жыцця пад канвоем.

Стоіць нас ночка пазная,
Ноччу ніхто не пазнае.
...Ды абвілася аблава
Злева,
Справа...
. . . .

Не стракозы над вадою,
Не зумзатыя чмялі.
Над табою — удавою
Джала чорнае змяі.

Загавораў многа знаеш —
Ты яе загавары.
Ёсць трава такая «залеч»,
Ды далёкая ў бары.

Камарыная цадзілка
Цэдзіць суцем ля карча.
Патаемная сцяжынка
Да жывога там руччa.

Толькі ты не перацэдзіш
Сум і боль свой да відна.
Быў каханы, былі дзеці ж,
Засталася ты адна.

Нашто вырасла чаборам
У высокім у бары?
Каб цяпер пазбыцца бору
Пасля шчаснае пары?

Нашто пела ў ім зязюляй?
Дзе цяпер зязюляваць?
Як зазваць сумела куля,
Што ўжо звацца не дазваць?

Пад баком анучы, быццам
Перавялая касва?
Лагер — ціхая капліца.
Месяц — вострая каса...

Ціха верыла ў павер'е,
Што вяртаецца назад,
Хто сарочку пераверне,
Зносіць перадам назад.

А часамі ў сны жахлівыя,
У бязлітасныя сны
Упляталіся
шчаслівыя,
З той, далёкай стараны.
Цераз варту як праходзілі

Сны ласкавыя Вясны?
...Зноў жанчыны карагодзілі,
Як, бывала, да вайны.

— ...А скажы ж мне, мая Марусенька,
Адкуль былі ў цябе госцейкі?

— Генерал — з арміі,
А маёр — ды з палка,
А паручык малады
Быў з атрада, хоць куды...

— А скажы ж мне, мая Марусенька,
А што ж елі ў цябе госцейкі?

— Генерал еў курачку,
А маёр — качачку,
А паручык,
мілы мой,
Піў гарэлачку са мной.

— А скажы ж мне, мая Марусенька,
А дзе спалі ў цябе госцейкі?

— Генерал спаў у горанцы,
А маёр — у святліцы,
А паручык,
мілы мой,
Спаў у спаленцы са мной.

— А скажы ж мне, мая Марусенька,
А што ж далі табе госцейкі?

— Генерал даў цалковы,
А маёр — трохрублёвы.
А паручык малады
Даў чырвончык залаты...»

Вочы завяжуць...
Вясёлыя жмуркі!
— Ніхто не заўважыць,
На сене не мулка...

Горача ж рукі
Шыю абловяць.
У жмуркі, у жмуркі —
Няшчырыя словы.

— Галявіны, гаем
У жмуркі гуляем.
Сюды, за ядловец!
Не зловіш, не зловіш!..
. . . .

Павязаны ноччу
Жаночыя вочы,
Рукі ловяць
Успаміны з волі.

А яны — скнары —
Дорага просяць.
Не ідуць да нараў —
Да дашчаных просцін.

Падыдуць скрытна
На тыя ж мукі.
Крыўдна, крыўдна
З жыццём у жмуркі.

Чаго ж гэта варта —
Ад гульні муціць:
Каму ж заўтра,
заўтра
Давядзецца жмурыць?..
. . . .

...Бамбілі ноччу... Добрая пабудка!
У вызваленне выданы аванс.
— Паслухай, Франц, дамоў, напэўна, хутка?
— Вайна — капут,— смяяўся рыжы Франц.

Шарэнгамі выводзілі палонных
І некуды машынамі вязлі.

...Вязала фрау Эльза скарб галоўны
У тоўстыя віхрастыя вузлы.

На снезе след шкілетны ад умяцін,
Як быццам бы адбіткі хто здымаў.

Куды яны яшчэ павезлі маці?
Дазнаўся Франц, што ў лагеры няма...

Сціскала сэрца скрывянелай губкай.
Нясцерпным болем хто яго апёк?

Германія, як тая душагубка,
Глытала свой адпушчаны паёк.

Вясновы снег перамяшаны, хлюпкі,
На залюбкі старанная вясна.

— Напэўна, я паеду, Еван, хутка,
Вазьмі на развітанне, Еван,
на!
І нешта у кішэнь яму паклала,
Ля самых азірнулася варот.

...Упершыню за ўвесь палон ён плакаў
І кулакі абодва пхаў у рот.

. . . .

Траскучай сарокай
З учора яшчэ
        абляцела лагер
                вестка
                    чароўная —
Побач,
Ужо недалёка
Чырвоныя!

...Выбухі —
Дыхае неба
На поўныя грудзі —
Твар зямлі перакошаны, немы.
Няўжо яшчэ калі гэта будзе?

Няўжо паўторыцца?
І зноў
Сярод сноў
Неба падорвецца
На зямлі змінаванай,
Такой змілаванай.

Будзе падаць чарот ад куль.
А пакуль
Па-кравецку
Самалёты бяруць з яго апошнюю змерку.
У баку ад лагера бомба рвецца.
. . . .

Нарэшце,
        саюзная
                юзам
                    сунецца з неба Амерыка.
. . . .

Хруснулі рэбры баракаў,
Не трэба брамак,

Ламай каўчэгі!
...Кулямётныя чэргі.

Абсмаленымі качэргамі
Ракеты-карчэўніцы
Святло карчуюць,
Дзе смерць прачуюць.

Ноч вызвалення!..
Раніца...
Шпакі за рацыяй.

Булькоча ў птушыным горле
З радасці, з гора.
Ляцяць пазыўныя
Ў Панізаўе, ў Ніўкі.

Вернецца —
Ці не павернецца...
. . . .

Верыцца
І не верыцца,
Што воля,
што сонца!!!
Вышкі
Паснулі
З бяссонніцы.

ЗМЕСТ

На белорусском языке

Владимир Сергеевич Лисицын

ЖУРАВЛИНОЕ ВЕСЛО

Издательство «Мастацкая літаратура» Государственного комитета Совета Министров БССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Минск, Советская, 19.

Рэдактар Р. І. Барадулін. Мастак Л. М. Марчанка. Мастацкі рэдактар М. Р. Казлоў. Тэхнічны рэдактар М. Ц. Папкова. Карэктар Г. Ц. Цярэнцьева.

АТ 08774. Здадзена ў набор 24/XII 1973 г. Падп. да друку 11/VII 1974 г. Тыраж 4000 экз. Фармат 70×90$^{1}/_{32}$. Пап. друк. № 1. Ум. друк. арк. 6,43. Ул.-выд. арк. 4,41. Зак. 687. Цана 47 кап.

Паліграфічны камбінат імя Я. Коласа Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. Мінск, Чырвоная, 23.

Л 63 Лісіцын Ул.

Жураўлінае вясло. Вершы і паэма. Мн., «Маст. літ.», 1974.

176 с.

Любоў да роднай Беларусі, да людзей працы, маленства, апаленае вайной — абсяг твораў таленавітага паэта Уладзіміра Лісіцына.

Л $\frac{70403\text{-}127}{М\ 302(05)\text{-}74}$ 75-74

Бел 2

47 к.